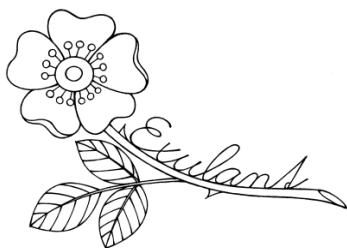

INFORMAČNÍ VĚSTNÍK č. 49 (1/2020)

zapsaného spolku

EXULANT

Milí čtenáři,

do roku 2020 jsme mohli vstoupit podle Hesel Jednoty bratrské s textem z Markova evangelia 9, 24: „Věřím, pomoz mé nedověře“. Jsou to slova otce, jehož nemocnému synovi nedokázal nikdo pomoci, ani Ježíšovi učedníci. Slova vyřčená jako naděje, navzdory všemu tomu, co bylo smutnou skutečností. Slova naděje i tam, kde mnoho nadějného ve výhledu nebylo. Ať i nás toto vyznání vede k jistotě, že Ježíš Kristus je Pánem ve všech situacích, kterými budeme procházet.

Rok 2020 je rokem významných výročí. Uplyne 400 let od bitvy na Bílé hoře, 350 let od úmrtí J. A. Komenského, ale třeba i 170 let od narození T. G. Masaryka. Jak prožívali ono biblické vyznání naděje proti beznaději pronásledovaní disidenti v době pobělohorské? Jak Komenský? A jak Masaryk v době, kdy stál téměř sám proti zlobě a nenávisti „národa“? Snad to jsou otázky, nad nimiž není marné se právě v tomto roce zamýšlet. A neměli bychom zapomenout ani na výročí možná nejdůležitější – 600 let od vyhlášení Čtyř pražských artikulů.

Ono neblahé čtyř set leté výročí si chceme v červnu připomenout v Zelově s tamějšími potomky pobělohorských exulantů, neboť jich i nás se tato událost dodnes bytostně dotýká. Nezapomeňte se na zájezd do Zelowa přihlásit.

V loňském roce byl odvolán na věčnost bratr Otto Štěřík. Je nám smutno a jsme vděční za jeho svědectví víry i pomoc našemu spolku. Opět v tomto čísle připomínáme Annu a Jana Jelínkovy. V květnu 2019 spolek Exulant uspořádal slavnost k odhalení

pamětní desky a k připomenutí jejich činů víry v Oráčově. Zřejmě to přispělo k tomu, že 28. října udělil prezident republiky Janu Jelínkovi in memoriam Řád T. G. Masaryka. Nelze však zamlčet, že největší úsilí k tomu, aby se Janu Jelínkovi dostalo konečně patřičného uznání i v České republice vyvinula paní Mira Třebická, ač o tom nikde nepadlo ani slovo.

Prosím, nezapomeňte na setkání v Trpístech 30. 8., na naši konferenci a členskou schůzi, která se bude konat v říjnu v Litoměřicích (pozdávka s programem bude v příštím věstníku) a věnujte pozornost i dalším pozdávám, jak jsou v tomto čísle uvedeny.

A opět velice děkuji Vám všem, kdo naši činnost jakýmkoli způsobem podporujete.

Jan Bistranin

VÝZVA OD JORDÁNU

To se stalo, když Jan Křtitel vystoupil na poušti a kázal: „Čiňte pokání a dejte se pokřtít na odpuštění hříchů.“ Celá judská krajina i všichni z Jeruzaléma vycházeli k němu, vyznávali své hříchy a dávali se od něho křtít v řece Jordánu. (Marek 1, 4-5)

Milé sestry, milí bratři, milí přátelé, to byla docela zvláštní situace, když Jan Křtitel kázal u Jordánu. Mnoho lidí tenkrát přicházelo a nechávali se od něj v Jordánu pokřtít. Jaký to vlastně mělo smysl? – Inu, Pán Bůh před mnoha dávnými lety vysvobodil Boží lid z egyptského otroctví. Když je vedl z Egypta do zaslíbené země, tak museli cestou překonat 2 velké vodní překážky: Rákosové moře a potom řeku Jordán. Hospodin je přes

obě překážky převedl zázračným způsobem a dal jim to užívání zaslíbenou zemi. A Boží lid si to všechno v další a další generaci připomínal: Pán Bůh naše předky převedl přes vodní překážky do zaslíbené země.

Občas se pak stalo, že někdo z neizraelců chtěl přestoupit k židovství, tedy někdo se chtěl připojit k Božímu lidu Staré smlouvy. A co musel pro to udělat? – Především musel vyznat svou víru v Hospodina, dále – muži se museli nechat obřezat, a pak všichni muži i ženy museli podstoupit obřadnou lázeň. Proč? – Protože Izraelci jim řekli: Naše předky Pán Bůh provedl skrze vody Rákosového moře i skrze vody Jordánu do zaslíbené země, ale tvoje předky nikoli. Proto musíš podstoupit toto symbolické ponoření do vody ty sám. Mimochodem: toto platí dodnes: Ponoření do mikve je nezbytnou součástí konverze k judaismu – i dnes tuto očistnou lázeň musí podstoupit konvertující muži i ženy. A tenkrát to bylo stejné: pokud někdo tohle všechno udělal, tak byl připojen k Božímu lidu.

A jak to bylo s těmi, kteří se do Božího lidu narodili? – Ti stále v každé další a další generaci vzpomínali na víru svých otců. Připomínali si, jak jejich předky Pán Bůh zázračně vedl. Ale postupně se do víry dalších generací začaly vkrádat nedobré věci: Tak dlouho se odvolávali na víru svých otců, až sami zvlažněli a jejich víra začala mít trhliny. Jako by si říkali: My jsme dědicové Božího požehnání, naše předky převedl Pán Bůh přes vody do zaslíbené země. Pán Bůh nám žehná kvůli našim předkům. Pán Bůh nám žehná kvůli našemu Praotci Abrahamovi. Marně jim proroci připomínali, že tohle nestačí, že je nutné, aby se vrátili k víře. Jejich odpadání od víry bylo postupně, ale zřetelné. Nakonec zůstala jen prázdná tradice: „My jsme potomci Abrahamovi, my máme na požehnání od Hospodina nárok.“ – A to je, milí přátelé, chybná úvaha.

A tak do toho najednou přichází Jan Křtitel, který říká: „*Nemyslete si, že můžete říkat, náš otec je Abraham.*“ To nestačí. A nestačí ani odvolávat se na to, jak Pán Bůh jednal s vašimi předky. Každý sám za sebe musí žít

život z víry. Každý sám za sebe se musí nechat – obrazně řečeno – přejít přes Jordán do zaslíbené země. Každý musí sám za sebe činit pokání, sám za sebe věřit nebo nevěřit. Rozhoduje osobní víra, nikoli víra předků. Ani dnes nestačí jen vyznat ústy. Je zapotřebí skutečně věřit a taky činit skutečné pokání – a to znamená opravdovou změnu uvnitř, je třeba obrátit zaměření svého dosavadního života, je třeba změnit smýšlení srdce. A to se projeví zcela konkrétně, to prostě nese ovoce. Proto Jan Křtitel říká jasně: *Neste tedy ovoce, které ukazuje, že činíte pokání.* A na znamení tohoto osobního pokání Jan Křtitel křtil ty, kteří se rozhodli pro změnu života, pro hluboké pokání, pro obnovu své víry. Ten Janův křest vypadal asi tak, že při křtu vstoupili do Jordánu na jednom břehu a pak vystoupili na druhém. Jeho posluchači si tím měli připomenout právě tu historickou zkušenost Božího lidu, že když Pán Bůh vedl lid z Egypta do Kanaánu, tak museli projít Rákosovým mořem i přes vody Jordánu.

Milí přátelé, jak to dnes souvisí s námi? Inu tak, že ani my se nemůžeme odvolávat na víru našich otců. Skrze víru našich předků se do nebe nedostaneme, to nám nestačí. I já s dojetím čtu příběhy předků, kteří s Boží pomocí odešli do emigrace. A právě tak mě dojímají příběhy o tom, jak jim Pán Bůh pomáhal, když se jejich potomci vraceli do země otců. Prožívali Boží přítomnost a Boží zázraky, ale byla to jejich víra a jejich zkušenost. Pro nás je zapotřebí, abychom každý sám za sebe žili život z víry. Každý sám za sebe musí činit pokání, každý sám za sebe věřit nebo nevěřit. Rozhoduje osobní víra, nikoli víra našich rodičů či prarodičů. Je jedno, kolik vody bylo u tvého křtu. Je jedno, zda jsi nebo nejsi členem církve. To rozhodující ve tvé životě je, zda si uvědomuješ svou hříšnost a zda věříš tomu, že pouze krev Pána Ježíše tě může očistit od tvých hříchů.

Ale to kázání Jana Křtitele mluví i k nám, kteří dennodenně chodíme s Pánem Ježíšem. I my si máme sáhnout do svého vlastního svědomí: Zvlažněli jsme? Už to není ta láska, kterou jsme měli na počátku? Neochabli jsme v děkování Bohu za jeho spasení?

Nepřestali jsme se modlit jeden za druhého? Bolí nás to, když má můj bratr či sestra bolest? Nehledáme v oku svých sourozenců třísky? A jak je to s naším vztahem ke sboru? Stále věříme, že je to sbor Kristův, že je to část jeho těla? Věříme, že Bůh může skrze náš sbor učinit veliké věci? Nezranil(a) jsem druhého? A nenechám někdy nad svým hněvem zapadnout slunce?

Milí bratři, milé sestry, lék na všechny naše neduhy je jednoduchý: musíme se přiznat Pánu Ježíši, že to či ono děláme špatně a poprosit Pána Ježíše za odpuštění. Vždyť jeho krev očišťuje všechny naše viny. Pán Ježíš dává možnost nového počátku. Pán Ježíš nás má rád a čeká na to, že s ním obnovíme vztah. To můžeme udělat sami ve skrytosti svého pokojíku. Pán Ježíš tě uslyší i tam a uvidí do tvého srdce. Ale pokud si s tím nevíš rady, obrať se na nějakého zkušeného bratra či sestru v tvém okolí a požádej ho, ať ti pomůže.

Pán Ježíš za nás položil svůj život a touží po osobním vztahu s tebou. Bude rád, když učiníš pokání. Bude rád, když se budeš modlit. Bude rád, když si budeš číst Písmo. Bude rád, když budeš chodit do společenství Božího lidu. Pán ti žehnej! Amen!

Kázání MUDr. Mikuláše Zoubka na setkání reemigrantů v Trpístech 2019

OTTO ŠTĚŘÍK

28. 7. 1933 – 13. 10. 2019

Bratr Otto Štěřík, čestný člen spolku Exulant, překročil práh věčnosti, jak bylo uvedeno na smutečním oznámení, 13. října 2019 ve svých 86 letech. Jsme za jeho život vděční. Znali jsme se dlouhá léta a můžeme říci, že jeho víra v Pána Ježíše Krista byla živá a plodná. Za víru se nestyděl a vírou žil. To dokazují i jeho vzpomínky na Nejedek 1945 – 1956, uveřejněné ve věstníku Exulant č.32, 2/2011.

Při zpětném pohledu na jeho život se může zdát, že tak trochu žil ve stínu své manželky Edity, jejíž jméno bylo dlouhá léta známější, ale oba dva tvořili významný celek,

který byl po 59 let společného života požeňnaným. Bez jeho ochoty pomáhat manželce při archivním bádání v exulantské historii by pravděpodobně takové množství vydaných knih, článků, přednášek, výstav atd. nemohlo vzniknout. Jak byl jeho život činnorodý i v důchodu, můžeme vyčíst z osobního dopisu, který nám napsal 17. 12. 1996: „Já si užívám důchodu. Čtu hodně teologickou a historickou literaturu, starám se o nákup v domácnosti a dělám řidiče a ubytovatele na cestách po archivech (Vratislav, Opole, Nisa, Opava, Míšeň, Drážďany a další). Mimo to mám občas ve sboru kázání, což mně obyčejně zaměstná po celý týden. Pak přípravy každý týden na shromáždění po domech (tzv. Hauskreisy)“. V té době byla manželka Edita ještě zaměstnaná (jak v dopise píše). Pracovala skoro 16 hodin denně, kromě zaměstnání ještě práce na knihách atd. Manželku provázal nejen po archivech, na přednáškách a výstavách v Německu, Čechách, Polsku a v rodinách exulantů, ale zároveň připravoval zpracování archivních materiálů. Naposledy se zúčastnil výroční schůze Exulanta 17. 10. 2015 v Kynšperku nad Ohří, kde také byly vystaveny panely o exulantské historii, které spolu s manželkou vytvořili. Tyto panely lze při různých akcích stále používat.

Naposledy jsme se se Štěřikovými viděli na podzim 2017, kdy jsme je navštívili a Editě k 80. narozeninám předali exulantskou „Cenu Jana Amose Komenského Orbis terrarum“ za její dosavadní literární tvorbu. Nemůžeme zapomenout na Ottův hlas, když četl Žalm 90, kterým se s námi loučil...

Nelze zde vystihnout veškerou činnost, která pramenila z jeho víry, oddanosti a velké štědrosti pro Boží dílo. Přes zdravotní potíže, které ho provázely, zůstal statečný, trpělivý a věrný svému Pánu.

Alena a Rudolf Brahovi

PODĚKOVÁNÍ OTTOVI

Samozřejmě jsem měla během našeho společného života nescetněkrát příležitost děkovat svému manželovi, i když musím přiznat, že naprostou většinu jeho ochoty

a laskavosti jsem přijímala jako samozřejmost. Na tomto místě mu však chci ještě jednou veřejně poděkovat za jeho spolupráci na exulantských dějinách. Ačkoliv si Otta uměl dobře představit klidnější a příjemnější dovolenou, než bylo uspěchané cestování od jednoho archivu ke druhému, obětoval ji po celou řadu let ochotně mému historickému bádání a nelitoval času ani peněz. Protože jsem spíš nesmělá a pokud jde o cestování zcela nepraktická, staral se na cestách především o dopravu a slušné bydlení. Zcela výjimečně jsem byla na takových cestách sama. Někdy počátkem devadesátých let jsem byla sama v Halle. I tehdy mi manžel telefonicky zajistil bydlení u jedné vdovy po notářovi, ale netušil, jak dopadnu. Ta paní vlastnila velký dům s otevřeným hlavním vchodem, který se pro pokřivené dveře nedal zavírat. V domě bylo několik obydlených bytů. Protože ta paní notářová ve svém bytě už jednoho platícího hosta měla, našla pro mne místo na půdě. Tam jsem spala sice v čistě povlečené posteli, ale mezi neuvěřitelně zaprášeným harampádím bez možnosti větrání (bylo právě horké léto), a ani dveře na schodiště se nenechaly zcela zavřít. Na záchod jsem směla do jejího bytu, jenže klíč, který mi dala, byl vrtkavý a neodemkl vždy. Neposlechl ani ji, když jsem ji žádala, aby to sama zkusila, nicméně jiný klíč pro mne neměla. Náš rozhovor uzavřela jen poznámkou, že ti ze západu jsou příliš pohodlní a nároční. Vydržela jsem tam šest nocí a k jídlu mi stačily vždy večer cestou „domů“ dva bramboráky u stánku na náměstí. V archivu a starých knihovnách to bylo velmi zajímavé. Doma jsem však byla za svou vytrvalost a úspornou životosprávu pokárána.

Zpravidla jsme jezdili po archivech s manželem spolu, a to se mi moc líbilo. Nemusela jsem se o všechny ty důležité vedlejší záležitosti starat a každý večer jsme si mohli zčerstva popovídat o mých archivních zkušenostech. Zvláště počátkem devadesátých let jsme na svých společných cestách také zažili různá překvapení a dobrodružství, ale ta se ve dvou snášela snáz. Při naší první návštěvě v Herrnhutu v létě 1990, kam jsme tehdy

přijeli až k večeru, jsme nenašli možnost přenocování. Objeli jsme pak celý kraj až do Budyšina, aniž by se nám podařilo nalézt útulek. Vrátili jsme se po půlnoci do Herrnhutu, přespali na náměstí v autě a ráno jsme zajeli do lesa k potoku se umýt. Na druhou noc nám pak laskavé archivářky přece jen nějaké ubytování sehnaly. Herrnhut však byl, pokud šlo o laskavost, příjemnou výjimkou. Protože jsme přijížděli ze západního Německa, setkávali jsme se na východě (nejen v Německu) s notně odmítavým jednáním. Platili jsme také jako lidé bohatí, u kterých na peníze nepříjde a od kterých se může žádat. Občas se nám proto na takové cesty už vůbec nechtělo, ale mne archivy přece jen lákaly a Otta bral ochotně vždy znovu všechny ty nepříjemnosti zas na sebe. Když jsme dojeli k cíli v příhodnou hodinu, vysadil mne většinou hned před archivem, šel nás zabydlet, a k večeru si pro mne přišel. Pokud se objednané bydlení ukázalo z nějakého důvodu těžko únosné, hledal východisko a vždycky je našel.

Zabývat se starým písmem Ottu nebavilo, ale pěkně psaný kurent uměl číst a nějaké pěkně psané seznamy pro mne v Berlíně i ve Vratislavi opsál. Jinak nacházel v archivních příručních knihovnách zajímavé čtení, nebo si šel obhlédnout město. – Pak přišly počítače. Otta pro mne koupil hned malý notebook, připravil ho k používání, a když někde něco vázlo, věděl si vždycky rady. Pro mne byl, a vlastně ještě je, počítač především lepší psací stroj s některými užitečnými přídávky. Jak co a proč funguje mne nikdy příliš nezaměstnávalo, protože jsem se v případě potřeby mohla vždy zeptat. Kopie byly příliš drahé, musela jsem je omezovat na nejn nutnější. V hektickém spěchu psané poznámky se často ukázaly být nedostatečné, ale v počítači se s nimi dalo aspoň leccos dělat, což celkovou práci usnadňovalo. Fotografování dokumentů v archivech nebylo rádo viděno a zpočátku jen zcela zřídka povolováno. Pozdější možnost digitálních fotografií byla zvláště lákavá. Získat dovolení k fotografování se stávalo snadnějším, fotografování bylo také levnější než kopie, ale ve

větším množstvím práce jen ještě dost nákladné. Zas se jednalo o technickou práci, kterou jsem Ottovi ráda přenechávala a sama jsem se proto ničemu nepřiučila.

V prosinci 2005 stihl Otta srdeční infarkt, a pak následovala složitější srdeční operace. Ačkoliv na skutečné zotavení potřeboval víc než dva roky, byli jsme už po půl roce, v létě 2006, zas v Herrnhutu. Na delší neklidné cesty jsme si pak kvůli Ottově nemoci už netroufali, ale s herrnhutským archivem jsem se mohla dobře spokojit. V Herrnhutu jsme mohli bydlet ve velmi příjemném prostředí v konferenčním centru, většinou ve stejném prostorném pokoji s malou kuchyňskou linkou a velkým stolem. Naše cesty se tak staly podstatně jednodušší a příjemnější. V Herrnhutu jsem nacházela velmi zajímavou práci a Otta mohl podle potřeby odpočívat. Protože předpokládal, že si na víc času nevezmu, přinášel mi kolem poledne do archivu aspoň vodu a banán, ale k jeho nelibosti jsem obojí přinášela nedotčené zas zpět, protože opravdu nebyl čas. Však jsme řádně snídali (Otta došel k výbornému pekaři pro housky, já vařila čaj) a také jsme večereli aspoň kaši z ovesných vloček a občas jsme si zašli i na řádnou večeři.

V herrnhutském archivu jsem požívala z kolegiální benevolence různá privilegia. Především jsem směla vybrané dokumenty bezplatně fotografovat (na oplátku jsem slíbila tamějším archivářům zpřístupnit některé své poznámky a i netištěné výsledky své práce). Protože se k fotografování stavím nemožně (a stojí to čas), ujal se i tam té nemalé práce zcela samozřejmě Otta. V domluvenou hodinu přicházel do archivu a fotografoval vyhledané dokumenty, jak dlouho to jeho záda vydržela. Večer čtivost fotografií kontroloval, zatímco já jsem srovnávala své poznámky a vyplňovala objednávky spisů na příští den. – Po návratu z Herrnhutu domů mi Otta soubory fotografií vždy uložil do mého většího počítače a pomocí svého počítače všechny snímky také vytiskl, abych si na papíře mohla označovat, co a jak jsem potřebovala. Na čas v Herrnhutu jsme zvlášť rádi vzpomínali, cítili jsme se tam jako doma. Ale

i to muselo po několika letech skončit, Ottovi přibývaly další nemoci.

Otta rád četl, ale nerad psal. V práci, kde se při stavbě elektráren zabýval jejich bezpečností, musel přesto psát všelijaké odborné zprávy, raději se však zabýval výpočty a technickou logikou. Ve svém elektrotechnickém oboru si získal pozoruhodnou autoritu, a proto neušel povinnosti napsat aspoň jednu větší odbornou stat', která byla několikrát vydána tiskem. Pozdější naléhání, aby napsal více, zůstala bezvýsledná.

Ve skutečnosti by byl Otta nejraději studoval teologii. Ačkoliv byl výborným žákem, na radu strýců rozhodla ovdovělá maminka, aby se stal řemeslníkem – elektrikářem. Začal se tedy učit. Jeho schopnosti neušly pozornosti mistrů, a tak byl brzy poslán na vyšší průmyslovou školu. Po maturitě ještě jednou zaváhal a znovu přemýšlel o teologickém studiu. Avšak na řádné studium chyběly peníze a starosti mu působila také neznalost latiny. Zůstal tedy u elektrotechniky a vystudoval na vysoké škole dálkově při práci.

Na vojně byla Ottovi nabízena jistá kariéra, odmítal však vstup do strany a svým křesťanským přesvědčením se netajil. Jeho aktivita v nejdeckém evangelickém sboru a účast na větších i menších církevních setkáních budila zájem tajné policie a z toho vyplývaly některé nebezpečné nepříjemnosti, mimo jiné i na pracovišti. V měnicích se politických poměrech v roce 1969 jsme se dostávali zas do úzkých. Protože jsme právě v době uzavření hranic byli i s dětmi na návštěvě u přátel v západním Německu (tu cestu jsme si předsevzali už počátkem roku), s těžkým srdcem jsme se rozhodli tu zůstat.

Se ztrátou domova se musel vyrovnávat už Ottův předek exulant Franc Štěřík (Škeřík), který zemřel v roce 1755 ve Friedrichově Hradci. Otta se s takovou ztrátou vyrovnával dvakrát. Na svůj první domov ve Friedrichově Hradci, kde prožil svých prvních jedenáct a půl let, vzpomínal zvlášť rád a v historii této exulantské kolonie hledal souvislosti až do známých mu posledních let. Historie v širším slova smyslu budila už od

mládí jeho zájem. Exulantská historie se ho navíc dotýkala osobně. Byl prvním čtenářem mých knih, které by byly bez jeho výše zmíněné pomoci sotva vznikly v takovém počtu a podobě. Proto bych mu chtěla na závěr jeho života vyjádřit ještě jednou své velké poděkování.

V neděli 13. října 2019 můj milý manžel ve svých 86 letech po dlouhé nemoci zemřel. Moc mi chybí, ale za 59 let společného života budu Pánu Bohu stále znovu děkovat.

Edita Štěříková

POCTA MANŽELŮM JELÍNKOVÝM ORÁČOV 2019

„...pouštěj chléb svůj po vodě...“, je nejenom částí biblického textu (Kazatel 11, 1), ale je to také název memoárové knihy evangelického faráře, zelowského rodáka, Jana Jelínka. Uvedený citát se stal leitmotivem pietního setkání při odhalení pamětní desky Anně a Janu Jelínkovým v Oráčově u Rakovníka.

Slavnost se konala v sobotu 18. května 2019, doslova v předvečer 107. výročí narození Jana Jelínka. Na začátku spolek Exulant položil kytici se stuhou s textem „víru jsem zachoval“ na hrob manželů Jelínkových na místním hřbitově. Hodiny na věži kostela odtloukly první hodinu po poledni a obcí se nesl zpěv české státní hymny doprovázený nárazy větru do vlajky České republiky.

Jan Jelínek se narodil v roce 1912 v polském Zelówě, obci založené českými pobělohorskými emigranty. Jako pětadvacetiletý byl povolán k duchovenské práci do českého evangelického sboru v Kupičově na Volyni. Se svou manželkou Annou, volyňskou Češkou, se v hrozných dobách II. světové války zasloužili o záchranu mnoha lidských životů. Vírou v Boha, nadějí v jeho ochranu a osobní statečností odolávali brutalitě násilí v bouřlivých válečných dobách. Tamní evangelická fara se stala místem azylu mnoha pronásledovaným bez rozdílu národnosti či náboženství. V roce 1944 manželé Jelínkovi vstoupili

do 1. čs. armádního sboru v SSSR, s nímž se účastnili osvobození Československa.

Jako duchovní Českobratrské církve evangelické byl Jan Jelínek v 50. letech komunistickým režimem vězněn. Jeho memoárová kniha „Pouštěj chléb svůj po vodě“, která vyšla v roce 2003, se stala významným informačním zdrojem pro polského spisovatele Witolda Szablowského a jeho knihu „Spravedliví zrádci. Sousedé z Volyně“, která v českém překladu vyšla v roce 2018.

Jan Jelínek byl též iniciátorem vzniku zapsaného spolku Exulant, který celou akci připravil s přispěním sboru Českobratrské církve evangelické v Podbořanech a obce Oráčov. Mezi téměř stem účastníků byli i senátor Ing. Petr Šilar, starosta obce Oráčov Bc. Zdeněk Vodrážka, poradce ministra obrany pro duchovní službu pplk. Mgr. Pavel Ruml, předsedkyně Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel Mgr. Dagmar Martínková, předsedkyně Sdružení židovských odbojářů a vojáků Dr. Bedřiška Kopoldová. Úcta k manželům Jelínkovým z polské strany byla vyjádřena účastí chargé d'affaires Polské republiky v Praze Antoniho Wręgy, delegace Státní vyšší školy J. A. Komenského z Lešna vedené rektorem prof. Dr. Maciejem Pietrzakem a vojenského kaplana pplk. Tadeusze Jelinka. Poselství synodního seniora Mgr. Daniela Ženatého přednesl Mgr. Dušan Ehmig a o životě manželů Jelínkových promluvila Dr. Miloslava Žáková.

Korespondenčně pozdravil účastníky zvláštní zmocněnec pro krajanské záležitosti Ministerstva zahraničních věcí ČR pan Mgr. Jiří Krátký. „S úctou děkuji spolku Exulant, že neumdlévá ve své práci a snaží se zachovávat v naší společné paměti připomínku našich statečných a odhodlaných předků z řad českých exulantů.“

Po odhalení pamětní desky se v zaplněném kostele konaly ekumenické bohoslužby za účasti emeritního synodního seniora Českobratrské církve evangelické Mgr. Joela Rumla, patriarchy Církve československé husitské ThDr. Tomáše Butty, protopresbytera pravoslavné církve Mgr. Zdeňka

Veselého a řady dalších duchovních Česko-bratrské církve evangelické.

Součástí programu bylo i hudebně literární pásmo nápaditě vycházející z memoárové knihy Jana Jelínka „Pouštěj chléb svůj po vodě“ a „Labyrintu světa a ráje srdce“ J. A. Komenského v podání MUDr. Josefa Čápa a hudebního souboru „Familia Musica“ rodiny Meislovy.

Poděkování patří všem účastníkům za důstojný, chvílemi dojemný průběh ekumenické slavnosti. K těm neobvyklým patří průlet jiříčky pod klenbou ztišeného chrámu. Byly navázány či obnoveny kontakty se spřátelenými spolky. Poděkování patří sestře Aleně Brahové, která výbor spolku při jednání o pamětní desce upozornila na skutečnost, že odvaha poskytovaného azylu na faře v Kupičově je výrazem pevné víry a statečnosti obou manželů Jana a Anny Jelínkových.

Pamětní desku z černé žuly „veteránům II. světové války, zachráncům lidských životů v dobách válečných i poválečných na Volyni i v Čechách“, podle ideového návrhu Josef Čápa a grafického návrhu Martina Sodomky, vytvořil a na stěnu kostela v Oráčově připevnil Ladislav Humpál z kamenictví Rakovník.

„Pouštěj chléb svůj po vodě, neboť po mnoha dnech najdeš jej.“

Josef Čáp

POSELSTVÍ SYNODNÍHO SENIORA MGR. DANIELA ŽENATÉHO

Milé sestry, milí bratři, milí přátelé a vážení hosté,

dnes odpoledne končí synod naší Česko-bratrské církve evangelické, proto zde s námi nemůže být její představitel, synodní senior Daniel Ženatý. Srdečně vás všechny zdraví on i synodní rada. Požádal mne, abych ho zastoupil, což rád činím.

Svědectví k dnešní slavnosti bychom mohli zahájit připomenutím slov, jež byla životní ideou faráře Jana Jelínka a jeho manželky Anny: Církev je rodinou a společenstvím lidí víry. Církev není jakousi univerzitou náboženství. Církev je lidem, který jde za

Ježíšem, který tak činí, protože ví, v koho uvěřil a jedině tak může být církev jako společenství plodnou a může být rodinou. A křesťan, anebo spíše církevník, který o tom nevydává svědectví svým životem, se stává neplodným, posmívaným a nedůvěryhodným.

Na Betlémském kostele v Brně čteme nad hlavním vchodem nápis: My kážeme Krista. Jak jednoduché, jasné, a přitom tolik inspirativní. My máme hlásat – kázat Krista.

Ve druhém Pavlově listu Timoteovi, na začátku první kapitoly, Pavel svému učedníkovi připomíná a vyzývá k upřímnosti víry. Znamená to, že máme jako synové a dcery Boží předávat skutečné svědectví víry. Předávat ho ne polovičatě, ale celostně, s odvahou, i za cenu slz. Naše kázání nemá být vlašné. Odvážné kázání totiž vždycky pohlavkuje, je to políček, který s tebou pohne a posune tě dál. Víra se předává odvážným svědectvím o bezvýhradné lásce Boží, jak nás ujišťuje samotné evangelium. Jedině takové svědectví dodává slovům sílu.

Jak se milují, říkali lidé o prvních učednících, a rozeznávali podle toho první křesťany. Platí toto – jak se milují – dodnes? Nebo spíš na adresu některých členů církve slyšíme poznámky: podívejte se, jak jeden druhého stahují z kůže! Žárlivost a nenávisť, které dnes často narušují samotná společenství církve, vyhánějí z lidských srdci pokoj a působí chaos. Nenávisť, povětšinou pocházející od ďábla, který si dělal, co chtěl, při Umučení Ježíše Krista, se může lehce vybíjet i dnes na každém z nás.

Ježíš k tomu svým učedníkům říká, že se ale mají radovat, budou-li pronásledováni pro Jeho jméno. Dát svůj život pro Ježíše, anebo dokonce položit život pro Něj, je jedno z blahoslavenství. Křesťanova cesta vede skrze svědectví v Ježíšových šlépějích, aby Mu tím prokazoval věrnost a vděčnost. Někdy takové svědectví vyústí do rizika položení vlastního života. Toto je však krajnost, která je děsivá a nepředstavitelná. Nejde proto nevzpomenout na mnohé oběti válek a teroristických útoků. Můžeme jen sklonit hlavu v pokoře k mrtvým a během těch několika vteřin, po které vydržíme se skloněnou hlavou

postát, si zkusit představit alespoň zlomek toho, čemu oni byli vystaveni.

Od nás je třeba takového svědectví, aby si lidé kolem nás říkali: Podívejte, tenhle člověk nikdy nikoho nepomlouvá, tamten koná skutky lásky, jiný zase navštěvuje nemocné, proč to asi dělají? Takové chování vzbudí zvědavost. Proč ten člověk žije právě takto? Ona otázka se rodí ze svědectví, protože tam se předává víra. Má cesta víry jde v Ježíšových stopách. Je neslaný a nepochopitelný křesťan, který není svědkem a nevydává svědectví o této cestě. My přece nejsme nějakým náboženstvím idejí, pouhou teologií, krásných věcí a příkázání. To by nestačilo. Jsme lidem, který následuje Ježíše Krista podle Jeho Slova a příkladu a vydává o tom každodenní svědectví. Církev a její komunity budou a jsou plodnými a budou a jsou rodinou, když svými vztahy dosvědčují Ježíše Krista. Jakmile se však církev a sbor uzavře do sebe a považuje se za jakousi univerzitu náboženství mající spoustu krásných idejí, chrámů a muzeí, avšak nevydává svědectví, stane se neplodným. Křesťan, který nevydává svědectví, který je tajným, zůstane neplodným a nedává život, který dostal darem od Hospodina.

K tomu je zapotřebí Ducha svatého. Bez přítomnosti Ducha svatého v nás nelze dostát svědectví víry a svědectví pravdy. V těžkých chvílích, kdy musíme volit správnou cestu a říci ne k mnoha věcem, které nás možná svádějí, je zde prosba k Duchu svatému. On nám dává sílu ubírat se správnou cestou svědectví. O tom zjevně svědčili svými životy manželé Jelínkovi a za toto odvážné a nezlomné svědectví víry jim znovu a znovu děkujeme. Položme si však otázku pro sebe: Jaké je moje svědectví? Jsem křesťanem, který svědčí o Ježíši, anebo jsem jen rádným členem určitého spolku? Jsem plodný tím, že vydávám svědectví, anebo neplodný, protože nejsem schopen nechat se Duchem svatým posunout vpřed ve svém křesťanském povolání?

Děkuji Vám všem za prostor přečíst tuto úvahu a děkuji Vám všem za pozornost.

Dušan Ehmig, duchovní syn faráře J. Jelínka

KÁZÁNÍ MGR JOELE RUMLA

Milí hosté, sestry a bratři,

naše setkání dospělo do závěrečné části. Připomínka života manželů Jana a Anny Jelínkových byla dnes zevrubná, bezpochyby mnozí z vás sáhnou znovu po jeho vzpomínkách. Jako text pro kázání při těchto bohoslužbách byl organizátory navržen začátek 11.kapitoly knihy Kazatel o pouštění chleba po vodě. Toto jednání označuje sám biblický autor jako účelné v tom, že se taková ztráta jednoho dne vrátí, a možná i zúročí. I přesto, že to v aktuální chvíli může vypadat jako jednání bez jakékoliv naděje na úspěch. Propadal-li bratr Jelínek pocitu, že procházel neúměrným množstvím hrozeb a že se musel spolu se svou ženou mnohokrát vzdávat svých představ o pěkném životě, pak to sice nezamlčuje, ale ani příliš nevzdychá po tom, kdy se konečně dočká úroků za své pouštění chleba po vodě.

Hlasitěji však ve vzpomínkách zní něco jiného. Že díky opoře, jakou měli v Hospodinu, Pánu jejich životů, a díky tomu, že měli jeden v druhém pevného a odhodlaného společníka, pevnou a odhodlanou společnici, se okamžiky lidských slabostí nemuseli zabývat. Doba byly příliš důležitá a stáli v ní víc na straně Boží vůle než zájmů svých.

Proto se na závěr dnešní slavnosti soustředím na jiné verše, se kterými má také co společného jejich život. A co víc, jsou to verše, které mají hodně společného se životy našimi, protože my to jsme, kdo musíme dobře řešit otázky naší doby. Jelínkovi už si své „odřešili“.

Texty: *Kdo příliš dá na vítr, nebude sít, kdo hledí na mraky, nebude sklízet. (Kaz 11, 4) Buďte bdělí a prostě v každý čas, abyste měli sílu uniknout všemu tomu, co se bude dít, a mohli stanout před Synem člověka. (Lk 21, 36)*

Manželé Jelínkovi nebyli zbabělci! Ani to nebyli lehkovážní naháněči adrenalinového dobrodružství. Napětí bylo v jejich době hodně, bylo bolestně reálné, nikoliv jen šimravě virtuální. O to víc nakládali se životem s jako vážnou událostí, v níž chtějí obstát. O to víc

pečovali o kotvu, schopnou držet i v bouřích. Život je cenná událost tím, že v ní nejde především o to, jak zazářit, ale více o to, jak o jedinečnou kotvu nepřijít.

Slova o bdělosti se v české souvislosti nejčastěji vztahují k výzvě: *Lidé, měl jsem vás rád. Bděte!* (J. Fučík) Výzvu k bdělosti však vyslovil ještě před Fučíkem s větší závažností a opodstatněností Ježíš Kristus. Zatímco výzvě k bdělosti se v první řadě rozumí jako ostražitosti před ohrožením zvenčí, v Jelínkově vzpomínání je znát, že si byl silně vědom toho, že je nutné zachovávat i bdělost vůči sobě, vůči tomu svému uvnitř. Např. vůči hlasu strachu, o kterém otevřeně mluví a píše. Zůstal ostražitě bdělý také vůči fintám, které na něho zkoušely režimy, v nichž žil, a které ďábelsky rafinovaně tlačily na lidské charaktery se záměrem je zlomit. Šlo u něho i o bdělost vůči jednoduché lidské touze být v klidu a hájit si svůj klídek za každou cenu. Když ho zvala StB ke spolupráci, jeho bdělost, ač se „dušička menšila“ promluvila: *Přišli jste na špatnou adresu. Nesnesl jsem, když ve škole na sebe děti žalovaly. Navíc jsem byl dobře vychován, jsem český bratr, evangelík, a také českobratrský duchovní. To by se teprve neslučovalo s mým povoláním.* (176). Kolik bylo jiných, kdo podcenili bdělost jak vůči vnějšku, tak i vůči svému nitru? Kdo dokázal vnitřně usmlouvat i to, čemu se bratr Jelínek upřímně podívoval: *Nesouhlasil jsem s pány profesory, teology, právníky, filozofy, lékaři i kdysi trpícími Volyňáky, když se nyní předháněli, kdo dostane Rudou hvězdu.* (175)

Byl to zvláštní dar bdělosti, který umožňoval nebrat příliš na vědomí vítr ani protivítr. Kdo to činí, mnoho nedokáže. Propásne správnou chvíli setby, a tedy ovlivní i budoucí sklizeň. Když jsem v posledních letech Jelínkovy navštěvoval, tak jsem potkával člověka, který trochu želel toho, co už nemůže. Jak rád by všelijaké fyzikální zábrany prolomil! Bránila tomu jak manželka, tak i slabost těla. Ale v duši to měl – dokud žiji, ani vítr, ani mraky, ani nemoci nezastaví touhy duše. S lítostí se díval z okna, jak by šel kosit zahradu, očička mu sice hrála,

ovšem na kosu už si nesáhl. První otázka nebyla: co je rozumné?, nýbrž: co bylo nutné?! Tak jsem rozuměl i jeho způsobu myšlení o životě. Třeba všedním a obyčejným. S tím krácel světem nejen jako příslušník naší armády, ale jako voják Kristův!

Dnešní oráčovská slavnost by byla jen nostalgickou vyjížděnkou, kdybychom zůstali pouze u odhalení desky a připomenutí si tohoto manželského páru. My se nesmíme spokojit s tím, být pouhými kladeči věnců a odhalovateli pamětních desek! My se musíme vedle svých předků postavit a pokusit se držet s nimi krok. A když už oni s námi nemohou jít, tak protáhneme jejich stopu dnešním světem. Deska je krásná, ale nesení živého odkazu našimi těly a dušemi má širší a větší dosah. Kdo v první řadě tak má jednat, než ten, kdo slyší Boha zjeveného v Ježíši Kristu a následuje Spasitele světa!

Proto nezbyvá než jen děkovat za život obou Kristových svědků, manželů Jelínkových. Nezbyvá než se těšit z každého, kdo jejich pevnost, bdělost a odvahu víry ponese dál. Pro každého, kdo by nevěděl, jak toho dosahovat, existuje kromě zaslíbeného Duchu Božího i trefná náповěda bratra Jelínka: *Jedině když (člověk) Pána Boha neslyší, přidává se k nepřátelům a bude přikyvovat zloduchům a vražedníkům.* (174)

Lide Páně, naslouchej svému Pánu a o rozumnost svou se opírej jen částečně, vždyť víš, jak rozumnost v ohrožení dovede zatáhnout za sebezáchovnou brzdu! Proto: *Důvěřuj Hospodinu celým srdcem, na svoji rozumnost nespolehej* (Př 3,5). Amen

ČESKÝ SCHINDLER OBDRŽEL ŘÁD TGM

O státním svátku 28. října prošlo médii jméno faráře Jana Jelínka (1912-2009), jenž se narodil v evangelické rodině pobělohorských exulantů v polském Zelově. V letech 1937-1944 byl kazatelem českého, reformovaného sboru na Volyni v obci Kupičov, tehdy na polském území. Zažil zde hrůzy spojené s okupací sovětskou (1939), poté německou (1941) i cílené vyvražďování

polského obyvatelstva Ukrajinskou povstaleckou armádou (1943). Ve válečných letech, uprostřed konfliktů, posunech hranic, front a nezměrného násilí, zachránil Jan Jelínek spolu se svou manželkou Annou život několika desítkám lidí, často stojících ve válečné vřavě proti sobě. Šlo o Ukrajince, banderovce, Rusy, Poláky, židovské uprchlíky. Nejednou jim poskytli i ošetření. Na faře nárazově našlo azyl tolik lidí, že se tam nemohli vejít, a tak pomáhaly i další české rodiny. Židovským obyvatelům kovelského ghetta, ohrožen na životě, vozil farář potraviny, nikdy nebyl zajat. Zastřelení hrozilo jemu i jeho manželce, když na faře našli azyl lidé různorodí, kteří se jinak nenáviděli i mezi sebou a jinde by sáhli druhým na život. Jelínkova manželka Anna, která uměla výborně německy, přesvědčila Němce, aby kontrolovali jen větší města a kupičovským poskytli zbraně na obranu před banderovci. Ti se skutečně museli bránit několika nájezdům. Farářovy přímluvy zachránily život např. německým zajatcům i ukrajinské dvojici, kteří se vydávali za Čechy. Manželé Jelínkovi posléze vstoupili do československé armády, kde sloužili jako zdravotníci. S armádou postupovali na východní frontě. V osvobozené vlasti Jelínek pracoval ve vojenské zahraniční službě. Pomáhal přesídlovat zelvské reemigranty a volyňské Čechy. Přispíval ve složité situaci také dřívějším občanům Sovětského svazu, kterým hrozilo věznění v gulagu. Vystavoval jim antidatované křestní listy s razítkem své dřívější kupičovské farnosti.

Ve vlasti Jelínek vstoupil opět do farářské služby, v Kralovicích a Podbořanech (1952-1958). Koncem padesátých let mu věnovala zvýšenou pozornost StB, když odmítal své farníky agitovat pro vstup do JZD. Nakonec byl odsouzen na dva roky pro pobuřování (1958-1960). Poté pracoval deset let jako dělník. Po převratu mohl konečně svobodně působit kazatelsky ve své církvi. Farář Jelínek již v minulosti vojenská ocenění obdržel, také Československý válečný kříž. V roce 2007 mu bylo v jeho 95 letech uděleno vysoké státní polské vyznamenání. Naše česká prezidentská kancelář tehdy návrh na

Jelínkovo vyznamenání však odmítla. Avšak náčelník generálního štábu armády České republiky udělil 22. 7. 2008 evangelickému faráři Janu Jelínkovi, pplk.v.v., pamětní plaketu *Laudi Memorabilis* za neokázalé a nezištné hrdinství a skutky, jimiž zachránil desítky lidských životů nejen v osudových chvílích druhé světové války, ale i v pohnutém poválečném období.

Pozoruhodné je farářovo vyjádření: „Pro mne je Bůh všecko, moje vlast a čest. Já se můžu před Pánem Bohem postavit, že jsem od žádného nic nechtěl, a kde jsem mohl pomoci, pomohl. A dovedl jsem si získat i nepřátele; někteří z nich, když přišli ke mně, odcházeli už jako přátelé.“ Zajímavá je také jeho odpověď na otázku, kdy se nejvíc bál. Řekl, že nejvíc se bál, aby nemusel zemřít v bolševickém vězení. Jan Jelínek je autorem knihy vzpomínek a zamyšlení, která se jmenuje „*Pouštěj chléb svůj po vodě*“; podle citátu z biblické knihy Kazatel: *Pouštěj chléb svůj po vodě, nebo po mnohých dnech najdeš jej*. Ne nadarmo jsou farář Jan Jelínek spolu se svou manželkou Annou přirovnávání k pověstnému Oscaru Schindlerovi a jeho manželce Emilii. Rok před Jelínkovou smrtí natočila Česká televize zdařilý dokument s rozhovorem s ním i jeho manželkou. Bylo by šťastnou volbou, kdyby jej Česká televize znovu uvedla.

Před dvěma lety bylo Jelínkovo jméno začleněno na pamětních kamenech v „Zahradě spravedlivých“ ve varšavské čtvrti Muranow. A nyní Řádem Tomáše Garrigue Masaryka prezident ocenil in memoriam podplukovníka Jana Jelínka, faráře Českobratrské církve evangelické.

Jan Kašper

ZÁJEZD EXULANTA

Letošní zájezd bude zaměřen na návštěvu osad založených exulanty z 18. století ve Slezsku a v Polsku – Grodziec (Fridrichův Hradec), Piotrówka (Petrovice, Petersgrätz), Lubienia (Lubin, Sacken), Tabor Wielki, Tabor Mały, Čermín, **Zelów**.

Uvedený výčet míst naznačuje, že toho chceme stihnout velmi mnoho a rádi bychom si také připomněli výročí bitvy na Bílé hoře se zelowským evangelickým sborem.

Autobusový zájezd se bude konat ve dnech **19. až 21. června 2020**, předběžná cena za dopravu a ubytování 1. noc je 1.800 Kč. Ubytování v Zelově na vlastní náklady v soukromí nebo v hotelu; stravování rovněž. Odjezd bude v 9.00 hod z Pardubic, předpokládáný návrat do Pardubic před 18.00. hod.

Přihlášky zasílejte do konce března 2020 na adresu Mgr. Pavla Čápa e-mailem: pavel.cap@email.cz; poštovní adresa: Brechtova 778/4, Háje, 149 00 Praha 4. Podle počtu přihlášených budou upřesněny údaje o ceně i program zájezdu.

LOUČENÍ EXULANTA

Hranice tichá. Za ní Prusko, Sasy.
Neznámý svět ... a doma vlasti dlaň,
dům rodný, přátelé, zem plná krásy,
kde zrozen jsem i doufal sklonit skrář...

Však nelze pro čest. Nelze pro svědomí.
Nelze pro krutou nouzi spasení.
I v chladné cizině snad kvetou stromy
a shodí plod při hladu úpění.

A hlavně: Pán můj nezradí mé kroky,
když já – co jeho dítě – nezradím.
Potrvá možná měsíce, snad roky,
než budu žít. Však čas ten přijde, vím.

Však vy, teď mého domu „hospodáři“
(sem dáte kroupenku, tam Marii...),
na pozoru se mějte. Přijde stáří
a s ním i smrt, jež sotva promíjí.

Nepřeji vám to. Víím, jak by vám bylo.
Proto i za vás modlí se můj hlas.
Pokání číňte, dokud Bůh své dílo
v milosti koná – ne co dílo zkáz.

Sasy a Prusko, Volyň, země širá
a práce rukou – daru, jenž mi dán –
z milosti Boží náruč otevírá.
S důvěrou, Pane, vcházím do tvých bran.

Ivana Kultová

POZVÁNKY A NABÍDKA

Na konferencích i jiných akcích našeho spolku jsme měli několikrát možnost vyslechnout koncerty Kateřiny Chudobové a Pavla Čápa. Tito umělci nabízejí koncertní vystoupení s klasickými skladbami a úpravami reformačních písní pro flétnu a kytaru v církevních sborech i při dalších příležitostech. V případě zájmu prosím pište na adresu pavel.cap@email.cz.

V roce 20120 zveme:

26. 2. 2020 – přednáška doc.dr. Evy Melmukové „Česká reformace 1420 – 1620“
Husův institut teologických studií, Roháčova 66, Praha 3, od 15.00 hodin;

19. až 21. června – zájezd **Exulanta po exulantských osadách v Polsku;**

21. 6. 2020 – pietní shromáždění k uctění památky obětí protihabsburského odboje (399. výročí), Staroměstské náměstí, Praha 1, v 17.00 hod;

5. 7. 2020 – Husova slavnost na Růžovém paloučku u Litomyšle;

5. 7. 2020 – Husův den na Kalichu u Železného Brodu;

30. 8. 2020 – setkání potomků exulantů a jejich přátel na hřišti v Trpísech ve **14.00. hodin;**

říjen 2020 – konference a členská schůze spolku **Exulant v Litoměřicích;** přesné datum a podrobnosti budou v příštím věstníku.

Doporučujeme akce historické společnosti VERITAS oznamované na jejich stránkách: <http://veritas.evangelnet.cz/>; a společnosti Moravian na stránkách: www.moravian.cz

VÝJIMEČNOST MUNDILŮ

Ve dnech 27.–29. září 2019 se v Proseči konal druhý sraz rodu Mundilů. Organizátoři Georg a Bedřich opět obětavě zajistili úspěšné setkání, které bylo velmi dobře navštívené všemi generacemi potomků tohoto rodu. Zajímavý program začínající návštěvou historického domku v Hněvěticích, který je ve vlastnictví rodu nepřetržitě nejméně od roku 1650, pokračoval v prosečském kulturním

domě přednáškami k historii české i exulantské slezské větve rodu.

Myslím, že je dobré připomenout určitou výjimečnost tohoto rodu v souvislosti s diskusí o kontinuitě české reformace i v souvislosti s „novou“ interpretací pobělohorského období. K tomu slovu „výjimečnost“ bych dal rád otazník – ale k tomu se ještě dostaneme.

Česká reformace není pojem nacionální, ale jde prostě o označení svébytného reformačního proudu navazujícího na Jana Husa a jeho následovníky, který má své místo mezi ostatními proudy světové reformace. Přeskočme dobu od vystoupení Husova do bitvy na Bílé hoře. Ale co bylo dál? Podle názorů mnoha dnešních historiků to byl konec české reformace. 150 let katolické protireformace všechno to, co bylo předtím, vymazalo. Česká národní identita splynula s barokním katolictvím. Na venkově prý přežívají jen nějaké ubohé hloučky nevzdělaných a zmatených lidí, kteří sice vůbec nevědí, čemu věří nebo čemu mají věřit, ale zaslepeně odmítají římské katolictví, Až po tolerančním patentu 1781, který povoluje dvě evangelické konfese, přicházejí zahraniční kazatelé a všechno začíná úplně znova, na jiných základech, které už s českou reformací nemají nic společného. Jaké doklady se pro diskontinuitu české reformace uvádějí? Zjednodušeně řečeno jednak to, že tu neexistovala žádná oficiální nekatolická církevní instituce a pak, že nebylo žádné oficiální vyznání víry. Vázat existenci církve na nějakou oficiální instituci je dosti divné – i když se to vysvětluje tak, že je nutno v tomto případě chápat církev sociologicky, a ne teologicky, a navíc to ani není pravda. Pravdou taky není, že náboženské znalosti českých a moravských tajných evangelíků byly ubohé, že lpěli na nekatolických náboženských prvcích, aniž by věděli proč, a že se omezovali jen na negaci všeho katolického. „Skrytá církev“ sice neměla žádnou vlastní hierarchickou strukturu a správu, ale její střediska žila samostatně, dobře o sobě věděla a byla volně propojena. O tom jasně svědčí i organizovanost cest kazatelů, přicházejících tajně ze sousedních zemí. Jaká byla spojení a jaké vztahy mezi

zahraničními a domácími středisky českých exulantů přesvědčivě popsaly historičky Edita Štěříková a Eva Melmuková. V zahraničí sice nesídlily žádné nadřízené církevní úřady tajných českých evangelíků, ale přicházela odtud účinná pomoc i povzbuzení pro věřící v Čechách i na Moravě. Exulanti i domácí tajní evangelíci pořád byli jedno, patřili k sobě. Pokud jde o vyznání víry, za dvě nebo tři generace se sice setřely rozdíly mezi utrakvisty a Jednotou bratrskou, vznikla tu jednotná skrytá církev, ale dobře se ve věcech víry orientovali. Pokud jde o návaznost na českou reformaci, tak o ní svědčí nejen pojmenování exulantského berlínského českého kostela „Betlémským“, ale i jména exulantských osad ve Slezsku – Husinec, Tábor, Hradec – a i to, že se o těch slezských exulantech mluvilo jako o „in Schlesien etablirten Hussiten“. Nebo se vypráví, jak šlechtitný hrabě Zinzendorf přijal na svém panství ubohé Moravany, ale už se neví, že Zinzendorf, který zpočátku neměl sebemenší pochopení pro husitství a Jednotu bratrskou, tak aby si ty Moravany udržel, musel jim povolit bratrský církevní řád (ač si ho upravil) a o deset let později si slezský hrabě Reichenbach, resp. jeho manželka mu nechala udělat na exulanty ve Slezsku posudek a senioři z Lešna potvrdili, že s nimi důkladně hovořili a uznali, že jsou skuteční potomci Českých bratří. K té tvrzené věroučné zmatenosti a ubohosti pak je třeba zmínit nejen knihy, které v zahraničí vycházely a byly do Čech a na Moravu dodávány, ale také třeba domácí precizně teologicky formulované vyznání víry, které předali 16. září 1732 poddaní vrchnosti na opočenském zámku. Nebudu to podrobně probírat, ale jenom pár vět: *A poněvadž sluší Boha více poslouchati nežli lidí, jak v Skutcích apoštolských v 4. kap. verš 19. praví : sami to sud'ťe, jest-li to spravedlivé před obličejem Božím, abychom vás více poslouchali než Boha... a chceme, aby žádný nad svědomím našim nepanoval, nýbrž abychom skrz Písmo svaté, k poznání pravé víry, a cesty pravé, k životu napravení bychme přijíti mohli; O vrchnosti pak věříme a vyznáváme, že od Boha nařizena jest, jakž*

sv. Pavel k Římanům v 13. kap. praví: *Každá duše vrchnostem poddána buď; tož my jsme milostivé vrchnosti poddáni a poslušni býti chceme ve všem, mimo to, co Bohu patří.*“ Myslím, že i tento krátký úryvek ukazuje, že ti lidé věděli, oč jim jde a že tady probleskují důrazy české reformace. Které to jsou? Edita Štěříková je formuluje takto:

1. Podstatným přínosem české reformace bylo volání po návratu k Písmu. Hledání pravdy Boží v Bibli a snaha o návrat k základům křesťanství byly kladnými rysy husitského hnutí. I lidé prostí a nevzdělaní rychle pochopili, že nepoctivé křesťanství má co dělat s jejich všední realitou, začali se o věci víry více zajímat a mnozí se učili číst, aby si mohli ověřit svou víru srovnáním s Bibli. Společné čtení Bible a společné rozvažování bylo typické pro exulantské sbory.

2. Důraz na osobní zodpovědnost před Bohem. Prostí lidé nejsou odstrčeni do role pasivních příjemců pravdy, ale i jejich svědomí bylo respektováno.

Dovolil bych si k tomu přidat ještě

3. Přesvědčení, že církvi nenáleží mocensky panovat nad lidmi (zánik duchovního stavu na 200 let) a pak i to, že světské vrchnosti nemají zasahovat do věcí svědomí, které patří Bohu.

A ještě k té zmatenosti a ubohosti jedna věc stojí za zamyšlení: tisíce českých exulantů jak ze 17. tak i 18. století zakládají bez nějaké zmatenosti a věroučných problémů své evangelické sbory v zahraničí – třeba v Sasku, Berlíně, ve Slezsku a v Polsku – a ty sbory normálně fungovaly – a jejich příbuzní a souvěrci v Čechách a na Moravě, s nimiž byli v kontaktu, by najednou byli úplně nevědomí hlupáci? Asi to tak nebylo. Zdá se, že není brán dostatečný zřetel na spojitost českých exulantů s domácí skrytou církví.

A jsme u té výjimečnosti Mundilů. Podařilo se jim sestavit rodokmen či rozrod a načrtnout příběh rodu Mundilů včetně jejich víry od doby bělohorské. Teď budu většinou opakovat jen po paní Jarmile Nekovářové: *Hněvětice* (tedy jejich obyvatelé) *byly od husitské doby až do Bílé hory utrakvistické.*

V pobělohorském období byli utrakvističtí kněží vyhnáni. V roce 1627 je Obnoveným zřízením zemským zakázáno jiné náboženství než římskokatolické. Výsledky české reformace byly násilně odstraňovány, ale nemohly být zcela vymýceny. Tajní písmáci z nich žili a stavěli na nich dál. Mezi ně patřil nepochybně i Jan Mundil, který je doložený v roce 1630. Jeho potomek František Mundil se svou manželkou Annou uprchli kvůli víře někdy v první polovině 18. století do Modre na Slovensku. Bez dětí, ty zůstaly v Čechách. Na Slovensku nezůstali. V roce 1749 vzniká v Dolním Slezsku česká exulantská osada Husinec a František Mundil je zapsán mezi jejími obyvateli. Vznik obce, i jak to bylo s návazností jejich víry na českou reformaci, popisuje E. Štěříková v knihách „Pozváni do Slezka“ a „Exulantský kazatel“. Styky s domovem však neustaly, přichází za nimi i syn František Xaver a vzniká „slezská“ větev Mundilů. Ti se pak rozšiřují dále do Slezska i do Polska do obcí, kde se označují za České bratry. A jak to bylo s těmi domácími Mundily? I oni patřili v předtoleranční době k tajným evangelíkům a po vydání tolerančního patentu v roce 1781 se přihlásili k jedné ze dvou povolených církví – evangelické církvi reformované (helvetského vyznání). Tím, že se Mundilům podařilo propojit příběh té exulantské větve s příběhem Mundilů domácích, na personální rovině vlastně potvrdili kontinuitu české reformace od doby bělohorské do doby potoleranční. To je ta výjimečnost. A ten otazník? Ten je nadějí, že se najdou i jiné rody, kterým se podobně podaří propojit exulantské a domácí větve a přispějí tak k objektivnějšímu objasnění historie.

Jan Bistranin

VZPOMÍNKY BEDŘIŠKY BERNHARDTOVÉ NA HUSINEC ZA VÁLKY A PO NÍ

Začala druhá světová válka a na našem Cí-kaberku se začaly stavět dvě vysoké věže a dům; věže sloužily jako radar, nebo na nějaký odposlech. Vše bylo armádou ohraničeno polem a nikdo tam nesměl. V tu dobu

musel můj tatínek také opustit domov a jít na nucenou práci do Malmitz. Byla to továrna na výrobu munice, takže přijížděl tak jednou za měsíc domů. Moc mi chyběl. Jednou jsem ho s maminkou jela navštívit. Spaly jsme s maminkou u nějaké rodiny, a vzpomínám si, jak jsme s maminkou při cestě domů seděly na nádraží v Breslau a čekaly na přípoj do Strehlen. Ještě dnes si pamatuji, jak se mi chtělo spát. V Malmitz jsem byla na pokoji, kde tatínek spal a trávil volný čas. Byly tam tak čtyři dvojité postele, neobsazené. Lehla jsem si do jeho postele. Měl ji nahoře a byl tam také jeden kluk za svým tátou. Ten byl z Horní. Když přijel můj tatínek domů, tak maminka toho kluka po něm poslala něco pro svého manžela a když byl doma zase pro změnu tatínek toho kluka, tak zase moje maminka po něm poslala něco pro mého tatínka. Ten kluk se jmenovat Helmut Bernhardt, tenkrát jsem ještě neměla tušení, že se stane mým manželem.

V zimě jsem byla často nemocná. Dětské nemoci, ale také nachlazení. Od sáňkování jsem přišla zpocená a mokrá domů, a tak jsem pak měla rýmu, kašel a teplotu. Musela jsem do postele, dostala jsem čaj, ale nejdřív se musely prohřát nohy v latoru s teplou vodou. A pak se potit a potit. Když mi bylo už lépe, tak jsem maminku poprosila, aby mi od tety Emmy přinesla a půjčila obrázkovou Bibli. Tu jsem si prohlížela, nebo jsem si v posteli hrála.

Válka byla stále horší, i když ne ještě v Německu, ale Hitler si myslel, že snad mu bude poddán celý svět. Začali se ztrácet Židé. Můj otec musel k armádě. Nejdříve do Görnitz, tam se měli branci vše nacvičit, a pak se měl dostat do Ruska. Rodiny ve vesnici se bály, když přicházel listonoš, aby nenesl zlou zprávu, že někdo padl. Tatínek se ještě jednou dostal domů na dovolenku, to bylo v roce 1942. Měla jsem takovou radost, že jsem se rozbrečela. Celé to stýskání ve mně vypuklo. Byly to poslední dny, kdy jsem ho viděla. Ke konci srpna 1943 dostala maminka dopis od důstojníka se zprávou, že můj tatínek přišel do ruského zajetí. Také dostala dopis od jednoho vojáka, kde popisoval, jak

byl tatínek zajat. Bylo to 24. srpna 1943 v Rusku u Charkova. To pro nás byla veliká rána. Maminka to nesla moc těžce, čekala na něho celý život. Tatínkův bratr ho po válce nechal v Moskvě třikrát hledat přes Červený kříž, ale žádnou zprávu nedostal.

Fronta se přibližovala k Německu, až k našim hranicím. Lidé už museli opouštět svoje domovy. U nás bylo ještě vše klidné, jen letadla přes nás lítala. Většinou to bylo večer a v noci. To jsme slyšeli taký hluboký hukot. Jednou večer, když se stmívalo, jsme zase slyšeli ten hukot. Letadel letělo tolik a byly seřazené. Za nimi letělo dalších dvacet a za nimi dalších dvacet a bylo slyšet, jak se těžce nesou, byly s bombami. Hned jsme věděli, že letí na větší město, a byly to Drážďany. Pak jednou pozdě večer letěly na Wroclaw. Nejdříve si piloti naházeli osvětlení, vypadalo to, jako hodně vánočních stromků, a když měli město osvětlené, tak začali bombardovat. Střelín nebombardovali. Už od roku 1944 museli lidé opouštět své domovy. I skrze naši vesnici táhli někdy koně vůz, někdy lidé šli pěšky, u sedláka prosili o mléko pro malé děti nebo o ohřátí a pak šli dál na západ. V zimě 1944 až 1945 jsme už slyšeli v dálce kanóny. V lednu byla velká zima, Rusové se k nám blížili stále víc, a každý se jich bál. Z naší vesnice už lidé také odcházeli, když měli příbuzné na západě, tak k nim. Ostatní měli pro útěk určené místo v Kladsku. V tom lednu to už bylo tak zlé, že před Střelínem po sobě stříleli Rusové na jedné straně a Němci na druhé. Stříleli po sobě kanóny a létalo to přes nás. Ta střela svištěla, když přes nás letěla, maminka mne vždy stáhla na zem pod kuchyňské okno. Bylo to stále horší, tak s tetou Emmou usoudily, že musíme pryč. Teta do pece dala peřiny, povlečení, šaty i nějaké potraviny a Traugott otvor zazdil. My jsme měli malý čtyřkolový vozík. Na ten dala maminka peřinu, polštář, šatstvo, doklady, nějaké nádoby, fotografie, boty, náhradní boty a jedny tatínkovy boty, kdyby se tatínek vrátil, a odpoledne 2. února jsme se vydali na cestu. Ale ještě před tím teta Emma odvážala krávy a pustila ostatní zvířata. Šla s námi i teta Karolína

a Rut, její dcera, teta Emma, malá Liesbet, Anna, Traugott, máma a já.

Pěšky jsme se brodili v tom sněhu a mrazu až do Steinkirche (Biały Kościół), odjinud už nejezdily vlaky. Vtom přiletělo ruské letadlo. Zalehli jsme do příkopu a už jsme viděli, jak na nás ty červené střely letí, ale netrefily. Pak se znovu vrátil a zase na nás střílel. Ve Steinkirche stály vlaky. Jeden od Červeného kříže plný raněných vojáků, někdo měl zraněnou hlavu, jeden byl bez nohou, všichni naříkali, bylo to hrozné. My jsme nastoupili do našeho vlaku. Ještě nastoupili Mojžíšovi, Knorkovi a více lidí z naší vesnice. A pak, někdy v noci, se vlak rozjel. Měl to snad být poslední vlak, co odjížděl, protože fronta už byla příliš blízko. Moc jsme si toho s sebou vzít nemohli. Byla jsem oblečená jako medvěd. Měla jsem na sobě dva kabáty, jeden úplně nový. Byl mráz a sníh, ale mně nebyla ani trochu zima. Ve vlaku jsme seděli potmě, aby nás letadla neviděla. Vlak často zastavoval, ale pak jsme byli u cíle, v Langenau (Długopole). Tam čekal vůz a koně pro věci, které jsme si vezli s sebou. Bylo nás asi 40 nebo 50. Hodně staří nebo nemocní si mohli na vůz sednout. My ostatní jsme šli pěšky za vozem. Pořád jsme šli a šli hornatým krajem i lesem, a lidé už si říkali, kam nás to vedou, až jsme dorazili do vesnice Lichtenau (Poręba). Byl večer, a to byla naše první zastávka. Zavedli nás do nějaké ubytovny nebo hospody. Byla tam velká místnost, kde podle stěny byly prkenné prostory ve výši jako postel a na nich byla jenom sláma. Dali nám naše věci a my, všichni jak jsme přijeli, jsme vyndali ze zavazadel peřiny a deky a padli únavou na ta prkna. Bylo to velmi tvrdé, ale spali jsme. Ráno jsme byli celí polámaní. Už nevím, jestli jsme tam byli jednu nebo dvě noci, pak jsme šli dál. Zavazadla na voze a my pěšky. Cesta vedla pěkně do vršku. Vesnice končila, potom po rovině, viděli jsme krásnou krajinu, dost vysoké zalesněné stráně, vedle cesty kousek louky a říčka Erlitz (Orlice). Šli jsme kus po rovině a zase s kopce dolů do vesnice Stuhlseifen (Rudawa). Náš vůz zastavil u hospody a byli jsme u cíle. Znovu

jedna místnost, znovu prkenné palandy na jedné i na druhé straně, ale tam trochu kratší, protože za nimi bylo něco jako bar, samozřejmě prázdný. Uprostřed místnosti úplně vzadu byly tři patrové postele. Na palandy na jedné straně jsme se vešli máma, já, teta Ema, malá Liesbet, Anna, Traugott. Potom Mojžíšovi, rodiče Lutka, malá Ammelie, její dcera Marta, Anna, Gustav, Liesbet, moje kamarádka Gustla, Julius. Potom tam byly dvě starší babičky. To bylo na naší straně. Na druhé straně byli Knorkovi, rodiče, Konrad, Martin a dvě sestry – Irena a Adela, příbuzní tety Emmy, rodiče Marta a Wilhelm a dvě Hanušové, co jsem k nim chodila pro chleba. A ještě na naší straně moje teta Karolina, maminčina sestra a malá Rut. Tak jsme se začali zabydlovat. Ve dvojítych postelích zatím nebyl nikdo, nebylo dost přikrývek. V noci jsme všichni leželi vedle sebe jak slanečky. Záchody byly za hospodou na dvoře, venku ležel sníh, a když jsme museli v noci ven, šli jsme potmě a bosí ve sněhu za barák. Na záchodě byla tma, nesmělo se svítit, aby nás neviděla letadla. Víím, že nám také něco uvařili, ale pamatuji si jen na červenou řepu a na pudink, který byl z podmáslí, tudíž také sražený. Když jsme se chtěli umýt, vzali jsme mísu, vodu a mýdlo a zalezli jsme za ten bar. Jiná možnost nebyla. Už nevím, jak dlouho jsme tam byli ubytovaní.

Tou dobou se proslýchalo, že jsou Němci zase ve Strehlen a Rusové byli zatlačeni zpět. Maminka a teta Emma se rozhodly, že se podívají domů a zase něco přivezou, a jely. Byly přes noc pryč. Že by se jim mohlo něco stát, to mě vůbec nenapadlo. Doma prý maminka zase všechno uklidila, umyla a vzala ještě jednu peřinu, polštář, několik drobností a do bandasky sirob. A zase pěšky do Steinkirche. Vlak ještě jel do Langenau, pak pěšky do Lichtenau, a v tom kopci na cestě uklouzla, polovinu sirobu vylila, trochu se sněhem zase vrátila do bandasky, a tak přišla zpět. Byla jsem ráda. A protože jsme teď měly dvě peřiny, tak jsem se odstěhovala nahoru na tu dvojpostel a Liesbet vedle mne.

Julius, Liesbetin bratr, začal mít hodně vysokou horečku a blouznil, za pár dnů

zemřel, měl zánět mozkových blan. V těch dnech nás začali rozdělovat do budov. Mojžíšovy do domu až úplně na konci vesnice. Nám dali také jiné ubytování. Byl to malý domek pro rekreanty. Místnost byla asi 3x3 metry a přes chodbu byla další taková místnost, kde byli utečenci z Berlína. Byli to starší manželé. V naší místnosti byla postel, skříň, stůl a dvě židle. Teta Emma se dostala do rodiny, ale měla tam svou místnost. Byli to chudí lidé, měli kozu a dvě nebo tři děti. Otec byl ve válce. Měli malou holčičku asi jako byla Liesbet. Liesbet mluvila jenom česky, ale s tou holčičkou kamarádila, a tak když jsme se v květnu vraceli domů, mluvila už jen německy. My na ni česky, ona odpovídala německy. Tato rodina měla ke snídani chleba a kozí mléko, na poledne brambory a kozí mléko a k večeru chleba a kozí mléko. A takto den co den. Všechny nás postrkali do nějakých domů, protože do hospody měli přijet jiní utečenci. Jednou ráno se stal venku velký hluk. Přijelo plno vozů s koňmi. Byli to Němci, vojáci. Vše tu nechali stát, nasedli do aut nebo na koně a ujížděli pryč. Dva důstojníci sháněli civil. My, děti, jsme vlezly na opuštěné vozy, vzala jsem si tam polštářek, Konrád našel harmoniku a taky tam byl chleba – komisárek a nějaké konzervy.

Němečtí vojáci zmizeli a za chvíli, asi za dvě hodiny, byly ty louky a vše kolem zase plné koní, vozů a vojáků. Zavřeli jsme dveře a měli jsme strach, co bude dál. Tu jsme se dozvěděli, že je konec války. Pak se kolem našeho bydlení ubytovalo asi dvacet Rusů. Přišli i do místnosti a chtěli kbelík. Nerozuměli jsme, tak si ho jeden vzal sám. Byl to kbelík, na který jsme v noci chodili na malou. Za chvíli ho přinesl plný polévky, pro ty vojáky venku i uvnitř. Měli jsme v pokoji nějakého důstojníka. Měl bílé rukavice a polévka mu chutnala. Nabízeli i nám. Mluvili jsme česky, a tak byli zatím slušní, ale maminka polévku odmítla. Měli jsme strach před nocí, ale Lutka a Marta Mojžíšová pro nás přišly, abychom šli bydlet k nim. Tak jsme si sbalili věci a šli s nimi a bydleli jsme u nich. Spali jsme v kuchyni na jedné posteli.

Dříve než jsme se nastěhovali k Mojžíšovým, tak k nim v noci přišli Rusové. Anna, Liesbet, Gustav a Gustla utekli oknem do lesa, doma zůstali jen rodiče, Lutka, Marta a malá Annelies. Rus dotíral na otce, tak šla Lutka do pokoje, a on, že s ním musí jít ven, jinak že ji zastřelí. Ona, že nepůjde, otec ji chránil, tak mu také vyhrožoval. Mířil na něj pistolí. Marta vedle v komoře probudila malou Annelies, byly jí asi dva nebo tři roky. Marta ji začala štípat, až se Annelies rozbrečela, a šoupla ji do kuchyně. Annelies hned běžela k Lutce s pláčem. Rus si myslel, že se o maminku bojí a řekl: „Charošó, charošó,“ a odešel, takže se nic zlého nestalo. Když jsme už u nich bydleli, tak jednou maminka myla podlahu a přišel ruský voják dovnitř. Měl pistolí v ruce, mířil na maminku, že ji zastřelí. Několikrát stisknul spoušť. Pistole cvakla, tak jsme si všichni mysleli, že je prázdná, ale potom z ní vysypal několik kulek, tak nás také Bůh chránil. Přišli k nám i důstojníci, věděli, že jsou tam mladá děvčata. Jeden byl učitel z Běloruska a ten druhý byl také nějaký studovaný. Byli slušní, rozuměli jsme jim. Chtěli, abychom je učili německy. Hráli s námi Člověče, nezlob se a Mlýn. Také nám přinesli máslo.

Kraj tam byl sice krásný, ale vzpomínali jsme, co je asi doma. A když v květnu válka skončila, zabalili jsme, co nám zbylo, někde se sehnal vozíček s větší otevřenou plošinou, tam jsme věci naložili a s Mojžíšovými jsme se vydali na cestu domů. Gustav táhl vozík, my jsme vzadu pomáhali. Vozík měl železná kola, dělalo to pořádný rachot, ale bylo to lepší, než kdybychom museli všechno nést. Z kopečka to jelo samo, a i děti si mohly nasednout. Tak jsme cestovali pěšky, žádný vlak nejel. Cestou jsme uviděli krávu, která volně běhala a přežila válku. Chytili jsme ji a přivázali k vozíku. Tak trochu táhla a bylo to lepší. Nevím, jak dlouho jsme šli. Cesta to byla smutná. Vypálené, opuštěné domy, žádní obyvatelé, všichni zmizeli. Po dlouhé cestě jsme se dostali do Melty, kde zůstaly teta Karolina a Rut. Jejich hospodářství celé stálo. My jsme pokračovali do Husince. Už

když jsme se přibližovali, viděli jsme, že celá Kaubareihe byla vypálená. Stály jen hrubé stavby bez střechy. Jen zdivo. Mojžíšovým zůstalo jedno stavení, jedno bylo vypáleno, a chlív ani nevím. A pak jsme viděli tu spoušť u nás. Vše bylo zbořeno a spáleno. Dům vypálený, s velkou dírou ve zdi. V domě velká hromada sutin, vše zničeno. Jen stodola stála. Tak jsme tam stáli a nevěděli, kam jít. Dospělí ani nebrečeli. Straussovi už byli doma a přišli pro tetu Emmu, ať jdou bydlet k nim. Všechno, co měla teta Emma zazděné v peci, bylo ukradené.

Pro nás poslala paní Kyprá, která bydlela na cestě do města. Žili tam byli tři bratři ve třech domech. Teď byly dva domy shořelé, prostřední stál, a do toho jsme byli pozváni. Jak jsme byli rádi, že máme střechu nad hlavou! Sklo v oknech nebylo, byla zalepená jen silnějším papírem. Obývali jsme místnost v prvním poschodí, byla tam skříň, jedna postel, stůl, židle a kamna. Po příchodu jsme byli vyčerpaní a hladoví. Paní Kyprá nám dala něco k jídlu a lehli jsme si. Když jsme se pak vrátili k našemu zničenému domu, dostali jsme se do sklepa, tam zbyl kompot a brambory, sice už staré, ale byly. Nevím, kde maminka vzala obilí, asi jí ho někdo dal, tak jsme ho namleli a na plotně upekli placky. Maminka sehnala sůl, ale červenou, co se dává dobytku. Jednou přišel k nám do bytu jeden ruský voják a viděl tam boty, které maminka celou dobu zachraňovala pro tatínka. Klidně si je vzal a odešel. Ale druhý den přišel znova a řekl, že nechce krást, ale že by si je stejně vzal někdo jiný, a tak co za ně chceme. A tak maminka řekla, že máslo, a on to máslo opravdu přinesl. Ta dobrota, placka namazaná máslem! Blížilo se léto. Sedláci se snažili sklidit, co zbylo na polích a my jsme potom šli sbírat klasy, které ztratili. Z řepky jsme dělali olej, z cukrovary, který už zase běžel, jsme dostávali zadarmo odřezky a z nich jsme vařili sirob. Žito jsme na pekáči upražili na sucho, umleli a vařili z toho kávu slazenou sirobem. Někde jsme taky sehnali trochu hrachu na polévku. Na podzim začal nějaký příděl, pro děti asi 4 dkg másla. Teta Emma našla kravičku. Tak měla mléko

a někdy i my. Liesbet se tak těšila, že bude moci pít mléko.

Všude bylo plno min. Směli jsme chodit jen po označených cestách. Často jsme slyšeli vybuchnout minu. Viděla jsem pětiletého chlapce Kaubů, kterému mina utrhla nohu. Nedaleko našeho obydlí leželo asi deset protitankových min. Jednou jsme s maminkou seděly u okna, v tom strašná rána, a kouř se valil od toho místa, kde ležely miny. Řekla jsem, že se tam půjdu podívat. Když jsem se přibližovala, tak už se sbíhali lidé. Všechny miny explodovaly. Na svahu jsem viděla ležet kluka, byl bez oblečení, obličej a bez nohou a rukou. Potom z minového pole vynesli ven druhé, ještě horší tělo a z dalšího kluka nezůstalo téměř nic. Liesbet měla pět let. Náhle dostala horečku a křeče. Žádný lékař tu nebyl, jen jedna sestra, ale ta jí pomoci nemohla. Léky nebyly, a tak za několik dní zemřela. Teta Emma byla velice smutná. Pohřeb měla Liesbet ve stejný den jako ti tři kluci zabítí minami.

K podzimu přišli k nám do Slezska dva muži z Čech. Nějaký Vašut a vojenský farář Jelínek. Říkali, že jsou posláni od české vlády, která ví o českých rodinách ve Slezsku a chce, aby se vrátily do Čech. Pojedou prý dva transporty, jeden v listopadu 1945 a za 14 dnů další. Teď se lidé po rodinách scházeli a debatovali. Maminka do Čech nechtěla, tatínek byl Němec, a že by tam měl problémy. Ale teta Mojžíšová jí řekla: „Vždyť nevíš, jestli žije, a myslí na svoji holku, která roste a není co jíst“. Tak se maminka rozhodla, že půjdeme také. Vlak byl v listopadu přistaven, pár našich věcí se zabalilo do prádelního koše a šlo se na nádraží. Teta Emma, Traugott, Anna Mojžíšová, Duškovi, teta Karolína, Rut a hodně dalších. Někteří ze vsí se rozhodli jet druhým transportem, ale to jsme nevěděli, že už žádný další nepojede. Nějak z toho sešlo. Knorkovi tam zůstali, a přišli až asi o dva roky později sami.

Ještě poslední pohledy na kraj, nám tak milý, který už třeba nikdy neuvidíme, a vlak se rozjel. Jeli jsme ve vagónu pro dobytek.

Bylo nás hodně, lidé seděli na zemi nebo stáli. Maminka si sedla na prádelní koš a já částečně na ni, a tak se také spalo. Jelo se v noci, ve dne, často vlak stál. To jsme honem vylezli za nějaký keř a vykonali svoji potřebu a honem zase do vlaku. Jednou, když zastavil, mi maminka řekla: „Pojď, rychle vyjdeme ven“. Tak jsme vylezly za nejbližší keř, ale sotva jsme byly venku, vlak se začal rozjíždět. Nejdřív pomalu. Maminka křikla: „Jdi ty honem!“ Zvedla jsem ruce, muži mne vytáhli dovnitř, ale maminka byla venku a vlak zrychloval. Přepadla mne taková hrůza, že jsem začala zoufale nahlas brečet. Ale ti dva muži ji přece jen také ještě za ruce vytáhli, když už se vlak pěkně rozjížděl. Nikdy jindy jsem už takovou hrůzu nezažila.

Přejeli jsme hranice a byli jsme v Náchodě. Vlak zastavil na nádraží, stály tam sestry od Červeného kříže a podávaly nám bílý chléb, mléko a balíček od Američanů na cestu. V tom byly sušenky, káva, čaj, čokoláda a konzervy s bizoním masem. Dále jsme jeli přes Prahu a Stříbro, kde vystoupili ti, kteří tu měli dostat hospodářství po Němcích, kteří museli také svůj domov opustit. Pro nás cesta skončila v Mariánských Lázních. Tady nás naložili na nákladní auto a odvezli do Tří Seker, kde jsme v hospodě na zemi přespali. Byla to jedna nebo dvě noci. Celkem jsme jeli skoro týden. Pak přišli pro maminku starosta a učitel obce a zavedli ji do Krásného, do jednoho domu. Dole ještě bydlel starší manželský pár a nahoře mladí manželé, ale všichni už byli v odsunu. To byl náš první domov v Čechách. Maminka dostala práci ve Třech Sekerách v dřevařské továrně, mě začala česká škola. Asi rok jsem do žádné školy vůbec nechodila. Blížily se moje narozeniny a maminka mi řekla: „Nemůžu ti nic dát, ale co by sis tak přála?“ Já jsem odpověděla, že 12 dkg salámu, ten jsem už asi rok nejedla. A tak jsem ho dostala. To byla dobrota! Děkuji Bohu, on nás ochránil, zachránil a všim nás provedl. Jeho cesty jsou dobré. Amen.

Bedřiška Bernhardtová, red. upraveno

NA POLSKÉ HRANICI

V pramenech je zmiňováno, že Tábor byl založen blízko hranice s Polskem. Podobně Malý Tábor a Čermín. Na historii Táborských to mělo nemalý vliv zvláště na počátku a ke konci existence. Od roku 1742 se několik let pokoušeli usadit blízko polské hranice, kde se jim zdála být situace k usazení přece jen příznivější, než okolo Münsterbergu. Pokus v Chechlově nevyšel, Domaslavice neměly perspektivu. Bylo však nutné zajistit aspoň nejnútnejším způsobem živobytí rodin, a tak to někteří potichu zkusili při hranicích i za nimi v Polsku, i když tam pro ně pozvání pruského krále neplatilo. Neutajilo se to, čeští „husité“ brzy pocítili, že tam nejsou nejen vítáni, ale nebudou jako evangelíci ani trpěni. Však i jim nakloněná evangelická polská rodina pánů Trepků z Milenčina, která byla ochotná jim umožnit usídlení na svém majetku, si vyslechla velmi důrazné varování, ba vyhrožování – pokud ty české husity nevrátí zpátky do Slezska, budou s nimi z Polska vyhnáni i oni. Až vypálený les na slezské straně nedaleko hranice umožnil založení nové kolonie.

E. Štěříková do knihy *Pozvání do Slezska* zařadila výřez z mapy tohoto území (str. 211). Zároveň jsem věděl od rodičů, že polské hranice byly velmi blízko. Moje matka měla v dokladech jako místo narození zapsáno Veronikopole. Z vyprávění jsem si zapamatoval, že to bylo u Milenčina v Polsku (rodiče to takto rozlišovali). Když na tyto věci přišla řeč, často zmínili, že původní hranice Polska byly malý kousek od českých vesnic na východ. Tato hranice ovšem platila do doby, než došlo k rozebrání (poslední r. 1795) Polska tehdejšími evropskými mocnostmi – Ruskem, Rakouskem a Pruskem. Pak byl i Zelov (100 km na východ od Tábora) na území Pruska. Zrušení hranice (vlastně i Polska) byla hlavní příčina toho, že postupem času Čechy nacházíme také na Utratě, Veronikopoli, Milenčině, Milenčinském Borku, všude ale jen menšinově. Na delší dobu problém hranic jakoby zmizel.

Pokusil jsem se hranici z 18. stol. překreslit do současné mapy. Je možno říci,

že např. kostel v Táboře byl cca 2,4 km od hranice. Čermín měl hranice ještě blíže a pozemky až k hranici. Nejbližší pak na hranici bylo z Malého Tábora – bezmála co by kamenem dohodil. I tady byly pozemky jedné strany kolonie až u hranic.

Po 1. světové válce se otázka hranic znovu objevila, a to v zesílené podobě. A s tím i mnohé dočasně potopené nevraživosti. Konec Velké války byl vlastně začátkem nového uspořádání Evropy, poznamenaný (i v následujícím období, včetně Československa) silným nacionalismem, v některých místech (jako v Polsku) doplněný o výrazný akcent náboženský (zde katolický). Měnily se hranice, utvářely nové státy, obnovováno bylo Polsko. Zde šlo o jeho západní hranici. Vcelku logické byly úvahy řady politiků, kteří se pro obnovení Polska angažovali, že by mělo dojít k obnově západní hranice v podobě před rokem 1772 (tedy před 1. rozebráním Polska). Události konce války a několika let následujících byly nasměrovány jinak. Řada osobností v Polsku viděla v průběhu válečných operací a jejich výsledcích, zvláště v roce 1918, jedinečnou příležitost k obnovení státu. Někteří pak pomýšleli dopředu i na územní zisky. Všechny mocnosti, které se podílely na rozebrání Polska, byly prakticky na straně poražených, doba se jevila velmi příhodná. Poláci začali vyvíjet činnost pro vytvoření vlastních orgánů a podle možností přebírat moc. Jako oficiální datum vzniku Polska je považováno datum 11. 11. 1918. Je to zároveň den podepsání konečného příměří a konce války. Proces utváření hranic obnoveného Polska započal už předtím, ukázal se však mnohem složitější, než se zprvu zdálo.

Události, týkající se Tábora a dalších zdejších českých vesnic, jsou v širším kontextu součástí dění na území Velkopolska (zjednodušeně Poznaňska), u jehož nejjihnějšího cípu se tyto nacházely. Velkopolsko se při dělení roku 1772 a 1773 stalo součástí Pruského záboru jako Provincie Poznaň. Poláky je Velkopolsko považováno za kolébkou Polského království a bylo tedy vcelku jasné, že proces obnovování Polska tuto oblast

nemine. Ještě dříve, než došlo k jednáním o příměří mezi válčícími stranami, obsadily 28. října 1918 polské bojůvky řadu míst ve Velkopolsku, ke kterým patřil také jeho jižní výběžek s okresním městem Kempno, s přesahem do Slezska západně od Kempna, s městečky Bralin, Domaslow, Sosnie, Rychtal (sem patří také Tábořsko) to jest cca 7 až 15 km do Pruska. Následně došlo k připojení takto obsazeného území k Poznaňskému vojvodství. Nebyl to ale ještě stav konečný. S návratem polských vojáků (v německých službách) z fronty se snahám poznaňských Poláků dostalo velké pomoci, začaly se vytvářet vojenské oddíly. Německo ale nechtělo v žádném případě o Provincii Poznaň přijít. Události dostaly velký impulz o Vánocích roku 1918, když v Poznani pronesl k tisícům Poláků pianista a vlastenec Ignacy Paderewski velký patriotický projev. Vypuklo Velkopolské povstání. Německá správa v reakci na to nechala městem pochodovat vojsko. Velmi rychle se rozhořely boje v Poznani s místní posádkou a pak v celém Poznaňsku. Oslabená německá vláda řešila tou dobou řadu vnitřních problémů, neměla dost sil pro Provincii Poznaň. Do poloviny ledna 1919 se povstalcům podařilo ovládnout skoro celé Velkopolsko. Počátkem února se pak obě strany sešly v Berlíně k jednání. Němci odmítli provincii odstoupit, Poláci odmítli z obsazeného území odejít. Na německé straně byly přivedeny posily, znovu se rozhořely tvrdé boje. České vesnice byly znovu obsazeny, tentokrát vojskem povstalců, 21. ledna 1920. Obsazené území se tentokrát rozšířilo prakticky na celé území dřívějšího Wartenberského panství, které sahalo do poloviny cesty mezi Wartenbergem (Sycovem) a Olešnicí. Jednalo se o území s polskou katolickou minoritou. Boje skončily v polovině února až na velký nátlak dohodových států. Poláci se ve svých požadavcích nezastavili na hranici Dolního Slezska a Braniborska, požadovali zde i další území. Povstání mělo několik výsledků. Jedním z nich bylo uznání velkopolských vojenských sil, zapojených do povstání, za regulární armádu obnoveného Polska. Druhým byl velmi silný polský tlak na mocnosti, rozhodující o hranicích Polska.

Velkopolsko bylo přiznáno Polsku. O dalších sporných územích nad tento rámec (včetně českých vesnic) se pak rozhodovalo mimo jiné (alespoň jak vím podle vyprávění otce) i na základě plebiscitu. Kdy se konal, se mi nepodařilo dohledat. Běžně jsou uváděna data plebiscitu ve Varmii a Mazurech (Východní Prusko) 11. 6. 1920 a v Horním Slezsku 21. 3. 1920, což byla největší a nejspornější území. V něm podle otce vyprávění Češi projeví svou loajalitu vůči Německu a přihlásili se jednoznačně k předválečnému uspořádání s německou správou, navíc byli evangelického vyznání. Nezapomněli, že jejich existence zde byla umožněna pruským králem, byť to nebylo bez problémů. Ty se ale týkaly hmotných věcí. Po stránce víry jim pruský král dal svobodu, tu si zachovali po celou dobu, a to pro ně bylo velmi důležité. Projevila se zřejmě do určité míry také i postupující asimilace (od r. 1873 bylo povinné vyučování ve školách v německém jazyce) s převážně německým prostředím (je to možno pozorovat třeba na jménech dětí, většinou už německých). Nezapomněli ani na silně negativní postoj Poláků z dob jejich začátků, nově připomenutý událostmi nedávného povstání nacionálního rázu, s výraznými prvky polského katolicismu. Že jsou pro Poláky (ne všechny) cizorodým tělesem, znovu prožívali. Byli nuceni jednat velmi opatrně. Konečná verze hranic na Táborsku ovšem potvrdila události z října 1918. Táborsko připadlo Polsku a táborští se s tím museli vyrovnat. Nová situace se velmi rychle projevila ve školách, kde místo němčiny nastoupil vyučovací jazyk polský. Následovala řada dalších polonizačních nařízení polské vlády a úřadů. Někteří (zvláště mladší) reagovali velmi brzy odchodem do Německa, než se poměry na hranici ustálily (otec vzpomínal, že na poslední chvíli před uzavřením hranic odvážel své dvě sestry vozem na hraniční přechod v Goli; viděl se s nimi pak až v Čechách, myslím v roce 1967?). Tyto události a z toho pramenící pocit nejisté budoucnosti mezi katolickými Poláky (resp. v Polsku) byly hlavním popudem k vyslání delegace do rovněž nedávno vzniklého

Československa, aby zjistila možnost a podmínky návratu do Čech. Delegace se evidentně s ničím pozitivním nesetkala, protože po návratu (podle vyprávění pamětníků) o své cestě odmítla, byť jenom podat zprávu. Muselo se tedy jednat o velmi, velmi zkušující zkušenost. O této možnosti se přestalo tedy hovořit, ale o to více se poté objevovaly snahy o vystěhování do Německa, což se stalo v následujících dvou desetiletích v mnoha případech skutečností (viz E. Štěřiková, Země otců, str. 58). Počet členů tábořského evangelického sboru (obdobně baptistického v Čermíně) se výrazně snížil. Příčinou bylo právě vystěhování. V rozhodování spolupůsobily i otázky hospodářské, obavy z toho, jak si povede nový stát. Nejvýmluvněji to vystihuje asi následující rčení samotných tamějších Poláků, které pak Češi občas slyšeli: my jsme chtěli samostatné Polsko, ale ne takové jaké je, ale Polsko s německým pořádkem.

V září 1939 přišla další velká změna. Německo si nejen vzalo zpátky území Slezska, které považovalo za své (v tom i Táborsko), ale obsadilo zprvu podstatnou část, později Polsko celé. Táborští se opět nechtěně dostali do soukolí politických a mocenských zájmů. V předchozích dvaceti letech schopní muži museli rukovat do polské armády, byli polskými vojáky. Vcelku brzy se jim opět dostalo povolání do armády, tentokrát však německé. Neslyšel jsem od nikoho z tábořských, že by jim byl nabízen či vnucován podpis tzv. Volkslisty. Byli zřejmě německými úřady považováni za státní příslušníky Německa na základě dřívější příslušnosti Slezska k Německu (před obnovením Polska). Západní hranici s Polskem v jejím plném rozsahu Němci fakticky neuznávali, zvláště pokud se týkalo území dřívějšího Slezska (získaného od Marie Terezie v 18. stol.) nebo Braniborska. Možná svoji roli sehrála také skutečnost v podstatě nedávno konaného plebiscitu. Byli na tom tedy podobně jako husinečtí a hradečtí.

V závěru války a po válce pak české kolonie Táborska čekala další nejistota, potvrzovaná mnohokrát od Poláků slyšeným

výmluvným úslovím: chceme Polsko čisté – jako sklenku vody, bez cizinců a nekatolíků. Účast řady tábořských mužů v německé armádě nebyla věcí neznámou. Navíc na západ začali přicházet Poláci z východních částí (běžně byl používán termín „za Bugem“) a ti se příliš neptali co komu patří, Češi pro ně byli vlastně Němci. Došlo k napadání, přeпадům i dalším násilnostem. Rozhodování o vystěhování pak přišlo velmi brzy a rychle, nikdo nečekal na ustavení nové hranice. Rozsah vystěhování neměl v žádné jiné české kolonii obdobu. Na místě nezůstala žádná rodina, velmi ojediněle jen do polských rodin vdané ženy. Část odešla do Německa, větší část pak do Československa, kam dorazili na určené místo (až na některé výjimky) transportním vlakem o Vánocích roku 1945. Vraceli se do Čech v době, poznamenané válkou, podobně jako odcházeli jejich předkové z Čech. Podobně bez majetku, zanechaného na místě a nevypořádaného (ani později jsem neslyšel, že by se o to někdo pokoušel). Vzali jen nutné věci osobní a nejpotřebnější, co mohli unést. Svým způsobem to brali jako vysvobození, ale otazníky jistě zůstávaly.

Všechny ty příhraniční události, z nich plynoucí obavy, nejistoty a zkušenosti, se zřejmě podepsaly i na tom, že málokdo (spíše nikdo) z tábořských nejevil příliš ochoty něco sdílet, natož zveřejňovat. Ani v rodinách se o tom moc nemluvalo (pokud vím). V tom, a samozřejmě ve ztrátě sborových či dalších písemností, vidím hlavní důvod toho, že o kolonii Tábor a přidružených vesnicích na polských hranicích je daleko méně informací než o jiných.

Rudolf Jan Moses

JIŘÍ SARGANEK

Pro několik evangelíků z českých zemí, kteří museli jako exulanti opustit vlast, se nedobrovolné setkání s cizím prostředím stalo velmi plodným. Patřil k nim také Jiří (Georg) Sarganek, spisovatel, matematik, teolog a pedagog, který byl v Německu v 18. století poměrně známou a respektovanou osobností. Sarganek se narodil v roce 1702 v Dolní Suché; jeho mateřštinou byla čeština,

pravděpodobně silně nářečně zbarvená; od dětství mluvil i německy. Spisovnou češtinu ovšem ovládal velmi dobře, jak o tom svědčí jeho česká díla. Od roku 1715 navštěvoval tzv. Ježíšovu školu v Těšíně, která byla významným centrem evangelictví ve slezské části monarchie. Od roku 1721 pobýval v samém ohnisku pietistického hnutí, na univerzitě v Halle, kde začal studovat nejprve medicínu, ale poté se věnoval teologii a současně také matematice a filosofii. V roce 1728 se vrátil do Těšína, kde působil spolu s dalšími pietisty v místní škole; hned po svém příchodu byl vyšetřován zdejšími jezuity a byla mu konfiskována velká zásilka knih, které ho v návratu do Slezska provázely. Po dvou letech byl pro své pietistické smýšlení vykázán a emigroval do Německa. Od roku 1736 až do své smrti (1743) byl v Halle inspektorem známého sirotčince A. H. Francka. Sarganek soustavně podporoval české exulanty v jejich obtížném postavení v Sasku, Prusku i ve Slezsku, zprostředkovával politickou i materiální pomoc, intervenoval ve prospěch jejich vůdců. Spolupracoval s agilním hallským nakladatelstvím českých knih, které vedl průkopník německé slavistiky Heinrich Milde.

Je velmi obtížné vymezit kompletní Sargankovo literární a pedagogické dílo. Jeho podstatnou složku představují německé a latinské učebnice, tištěné přednášky a školní programy. Velmi užívanými se staly Sargankovy učebnice francouzštiny a především geometrie; *Die Geometrie in Tabellen* (1739) měl ve své knihovně i Immanuel Kant. U pietistického autora první poloviny 18. století neudivuje, že se pokoušel spojovat exaktní vědy s poznáním a pochopením věcí metafyzických, jak o tom svědčí např. *Versuch einer Anwendung der Mathematic in dem Articul von der Größe der Sünden-Schulden* (1735), v níž Sarganek demonstroval využití matematiky při stanovení množství lidských hříchů a vin. Několika vydání se dočkaly také eticko-teologické spisy, dílo *Überzeugende und bewegliche Warnung...* (1740) je dnes zmiňováno jako pramen moderních výzkumů dějin morálky, sexuality a způsobů zobrazování mužského a ženského světa. Sargankovy

pedagogické a náboženské spisy v němčině a latině byly téměř vždy vydávány se jménem autora, jeho česky psaná tvorba je naopak zahalena anonymitou. Důvodem byla pravděpodobně obava před zabavováním a zakazováním evangelických knih v českých zemích. Sargankovi lze s velkou pravděpodobností připsat dva rozsáhlé veřejné listy z roku 1732, které byly publikovány v jednom svazku společně s překladem díla A. H. Francka. Pozoruhodné je především *Psaní vánoční nějakého krajana do svých přibuzných, přátel a krajanuv*, adresované těšínským evangelíkům. Sarganek se v něm snaží naléhavým, emocionálním způsobem, na němž se podílejí i výrazy z místního dialektu, přimět své krajanu k duchovní očistě.

Nejvýznamnějším autorovým českým dílem je velkolepý kancionál *Cithara sanctorum* (1737), který se podle místa vytištění většinou označuje jako tzv. *Lipský kancionál*. Tento vůbec nejrozsáhlejší český kancionál (cca 1800 písní) chtěl nabídnout nadkonfesionální, univerzálně použitelný souhrn téměř veškeré české evangelické písňové tvorby. Z důvodu co největší otevřenosti různorodému publiku otiskuje Sarganek nejednou i dvě varianty téže písně, většinou luterskou a bratrskou, např. od J. Třanovského a J. A. Komenského, z jejichž tvorby vydatně čerpá celý písňový fond kancionálu. Redaktor ovšem chce nabídnout i písně zcela nové (asi pět stovek textů), které reagují na aktuální potřeby exulantů. V této nejmladší písňové vrstvě najdeme zejména překlady a adaptace z němčiny – jednak tlumočení skladeb vrcholných osobností barokní duchovní lyriky (Angela Silesia a Paula Gerhardta), jednak české verze pietistických písní z hallských zpěvníků 18. století. Nakolik se na této „nové“ tvorbě podílel samotný Sarganek, nelze zatím s určitostí říci.

Mezi pozoruhodné výtvořiny náleží skladby, které jsou privátní, ale zároveň extatickou oslavou Ježíše, nebo skupina hymnů, v nichž se konfrontuje krása stvoření, příroda a pozemský svět s útěchou, kterou poskytuje Kristus. Jiný hymnografický typ zastupují texty, které nejsou pojaty jako zklidnělá

meditace, ale jako řetězec vášnivých výzev k boji a kategoricky formulovaných hesel. Pro hymnologické bádání mají značný význam rozsáhlé doprovodné texty ke kancionálu, zvláště na svou dobu velmi unikátní *Rejstřík melodií*, který – přestože kancionál neobsahuje žádné noty – umožňuje zazpívat v zásadě každý text knihy. Jeho metodu založil Sarganek, člověk s vášní pro exaktní vědy, na jednoduché, ale důmyslné kombinatořice a matematice. Ze všech teoretických reflexí i ze samotného písňového fondu kancionálu je zjevné, že Sarganek stavěl zcela do pozadí autorství, ignoroval věroučnou čistotu textů a pojímal písňový repertoár jako nenormovaný, cíleně otevřený. Jeho celková koncepce pak vede nejen k návrhu sestavovat si „osobní“ písňový program, ale i k podněcování svobodné tvorby nových písní podle daných strofických modelů.

Jan Malura

KONFERENCE A ČLENSKÁ SCHŮZE 2019

Konference a členská schůze se konaly 12. října 2019 v baptistickém sboru v Praze 4, Na Topolce 14. Sboru děkujeme nejen za poskytnutí místnosti, ale i za bohaté občerstvení. Setkání bylo zahájeno bohoslužbami s kázáním Dr. Lydie Kucové. Dále jsme vyslechli velmi zajímavé a podnětné přednášky. Hrabovský farář Mgr. Jan Hudec nás seznámil s postavou vikáře Rudolfa Šedého, a hlavně s jeho osobním nasazením při záchraně dětí z Ukrajiny zachvácené hladomorem ve dvacátých letech minulého století. Postava vikáře Šedého by si jistě zasloužila vejít ve větší obecnou známost nejen mezi evangelickou veřejností. Mgr. Romana Fojtová měla druhou, neméně zajímavou přednášku, týkající se okolností spojených s reemigrací potomků exulantů ve dvacátých letech minulého století. Přednášky budou otištěny ve věstníku.

Členská schůze udělila za mimořádné zásluhy o uskutečňování cílů spolku Exulant čestné členství Rudolfu Brahovi, MUDr. Josefu Čápoovi, Josefu Mundilovi, Ing. Dobroslavu Stehlíkovi a Ing. Jaroslavu Stejskalovi z Łodže. Poté členská schůze

vyslechla a schválila či vzala na vědomí výroční zprávu, zprávu o hospodaření a revizní zprávu za rok 2018.

Po skončení členské schůze uspořádaly pro spolek Exulant velmi zdařilý koncert děti z „Kytarového gangu“ SZUŠ z Prahy Řeporyjí pod vedením Mgr. Pavla Čápa.

Výroční zpráva zapsaného spolku EXULANT (za dobu od minulé členské schůze 6. 10. 2018)

Minulá členská schůze a konference se konaly v sobotu 6. října 2018 v kostele Česko-bratrské církve evangelické (západní sbor) v Plzni. Zpráva o členské schůzi vyšla ve věstníku EXUALNT č. 48 (2/2019).

Výbor s náhradníky a zástupci revizní komise se sešel 1. 2. 2019 již tradičně v návaznosti na kurs kazatelů ČCE, aby bylo možné se setkat s jeho zahraničními účastníky. Našeho jednání se zúčastnili Marie Provazníková z Veselnyvky, Jaroslav Kalousek z Peregu Mare a Roman Lipiński z Varšavy. Bratr Kalousek měl úvodní biblické zamyšlení před jednáním výboru. Jsme vděční, že jsme se mohli dozvědět o tom, jak žijí církve na Ukrajině, v Rumunsku a v Polsku.

Další jednání výboru se konalo 6. 4. 2019. Jednání výboru byla zaměřena zejména k řádnému podání daňového přiznání, archivaci spolkových dokumentů, instalaci pamětní desky manželům Jelínkovým v Oráčově, přípravě zájezdu, setkání v Trpístech, přípravě konference atd. Za řádné vedení účetnictví a podání daňového přiznání děkujeme sestře Jiřině Vimpelové.

V sobotu 2. 2. 2019 se konal v Žacléři další – již XI. ročník Memoriálu Jana Amose Komenského. Přítomna byla, stejně jako v minulých letech, delegace Státní vyšší školy J. A. Komenského z Lešna. V této souvislosti je možné zmínit i to, že spolek Exulant přispěl k navázání odborné spolupráce uvedené školy s Technickou univerzitou v Liberci v letošním roce.

Dne 18. 5. 2019 se konala v Oráčově ekumenická pietní slavnost, při níž byla na evangelickém kostele odhalena pamětní deska evangelickému faráři Janu Jelínkovi a jeho

manželce Anně. Mezi téměř stem účastníků byli i senátor Ing. Petr Šilar, starosta obce Oráčov Bc. Zdeněk Vodrážka, poradce ministra obrany pro duchovní službu pplk. Mgr. Pavel Ruml, předsedkyně Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel Mgr. Dagmar Martínková, předsedkyně Sdružení židovských odbojářů a vojáků Dr. Bedřiška Kopoldová, chargé d'affaires Velvyslanectví Polské republiky Antoni Wręga, delegace Státní vyšší školy J. A. Komenského z Lešna a vojenský kaplan polské armády pplk. Tadeusz Jelínek. Poselství synodního seniora Mgr. Daniela Ženatého přednesl Mgr. Dušan Ehmig a o životě manželů Jelínkových promluvila Dr. Miłoslava Žáková.

Po odhalení pamětní desky se v zaplněném kostele konaly ekumenické bohoslužby za účasti emeritního synodního seniora Česko-bratrské církve evangelické Mgr. Joela Rumla, patriarchy Církve československé husitské ThDr. Tomáše Butty, protopresbytera pravoslavné církve Mgr. Zdeňka Veselého a řady dalších duchovních Českobratrské církve evangelické.

Součástí programu bylo i hudebně literární pásmo z Komenského „Labyrintu světa a ráje srdce“ a z memoárové knihy Jana Jelínka „Pouštěj chléb svůj po vodě“ v podání MUDr. Josefa Čápa a hudebního souboru „Familia Musica“ rodiny Meislový.

Ve dnech 14.– 16. 6. 2019 se konal tradiční spolkový zájezd, tentokrát po severní Moravě a přilehlé části Polska. V Polsku jsme po krátké zastávce v Kłodzku navštívili bývalé slezské centrum ochranovské Jednoty bratrské v Gnadenfrei (Piława Górna) a útočiště českých exulantů Münsterberg (Ziębice). Na severní Moravě jsme navštívili v Šumperku expozici věnovanou čarodějnickým procesům, přečerpávací vodní elektrárnu a vodní dílo Dlouhé Stráně, papírnu ve Velkých Losínách, evangelický kostel v Hrabové (působíště vikáře Šedého), Zábřeh (prohlídka města a sborový dům ČCE). V neděli jsme se aktivně zúčastnili bohoslužeb ve sboru BJB ve Vikýřovicích (první reemigrantský sbor v ČSR). Poděkovat za organizaci zájezdu je třeba bratru Ing. Dobroslavu Stehlíkovi a za milé

přijetí bratru faráři Janu Hudcovi v Hrabové a sborům BJB ve Vikýřovicích a ČCE v Zábřehu.

25. 8. 2019 se konalo již po čtyřicetileté setkání reemigrantů a jejich přátel na hřišti v Trpístech. Je potěšitelné, že se opět sešlo okolo 100 lidí. Kázáním sloužil MUDr. Mikuláš Zoubek a zpěvem ad hoc vzniklý, asi pětadvacetičlenný pěvecký sbor pod vedením sestry Mgr. Rut Nývltové. Opět je třeba poděkovat organizátorům – Marii Jonové, Rudolfovi a Aleně Brahovým a sborům ČCE ve Stříbře a v Sokolově.

Kromě výše uvedených našich vlastních akcí je třeba zmínit, že se spolek Exulant od minulé členské schůze mnohdy aktivně zúčastnil i dalších akcí :

28. 11. 2018 „Červené středy“ v pražském Karolínu, pořádané k připomínce lidí pronásledovaných pro víru v dnešní době;

6. 12. 2018 prezentace regestové edice „Akt Jednoty bratrské“ v Národním pedagogickém muzeu v Praze;

30. 5. 2019 kolokvia komise pro církevní dějiny 17. století na téma „Posvátný obraz mezi úctou a nenávistí“;

21. 6. 2019 pietního shromáždění k uctění památky popravy vůdců stavovského odboje na Staroměstském náměstí v Praze.

Během roku 2019 byla uzavřena depozitní smlouva s Národním archivem o úschově archiválií našeho spolku a došlo k předání prvních dokumentů.

Informační věstník Exulant byl zaregistrován u Ministerstva kultury ČR, takže přestal být tiskovinou pro vnitřní potřebu členů spolku, ale stal se veřejnou periodickou tiskovinou. Výbor spolku v roce 2019 znovu potvrdil zastupitelům hlavního města Prahy své stanovisko z roku 2017 k postavení tzv. „mariánského sloupu“ na Staroměstském náměstí v Praze.

Spolek Exulant nadále platí webovou stránku „Exulanti“ společnosti MyHeritage. Stránku vytvářejí členové Exulanta věnující se genealogii a je důležitým pramenem pro genealogické bádání i pro obecnou informovanost o historii pobělohorského exilu.

V roce 2019 vyšla opět dvě čísla informačního věstníku Exulant se zprávami o naší činnosti. V současné době vychází v nákladu 950 kusů. Sborník z mezinárodní konference v Litomyšli je připraven k tisku. Ve výhledu je vydání vzpomínkové knihy Vlastimila Pospíšila „Babičko, vyprávěj“.

V příštích letech si připomeneme řadu významných výročí, na něž bychom měli ve své činnosti reagovat: 2020 – Bílá hora (400 let), úmrtí JAK (350 let); 2021 – staroměstská poprava (400 let), návštěva reemigrantů v Praze (100 let).

V příštím roce bude členská schůze volit nový výbor a revizní komisi. Znovu proto apelujeme na mladší členy spolku i na mladé potomky exulantů a zájemce o jeho činnost, aby se aktivně do činnosti Exulanta zapojili.

Závěrem je nutné velice poděkovat všem členům spolku, kteří jeho činnost všemožně podporují. Je téměř neuvěřitelné, že bez povinných členských příspěvků a bez jakékoli podpory z veřejných peněz můžeme díky jejich podpoře existovat a vyvíjet činnost.

A především je třeba vyjádřit vděčnost Hospodinu, neboť je dobrý, jeho milosrdenství je věčné, jeho věrnost do všech pokolení.

Jan Bistranin

O MINULOSTI MALOSTRANSKÉHO DVORKU

Ze soboty na neděli napadlo asi 20 centimetrů sněhu a při tom byla teplota na nule, nebo mírný mráz, ideální zimní počasí. Bylo bezvětří, sněhové vločky poletovaly nejistě, jako by si hledaly vhodné místo na přistání. Vlivem bílé nadílky bylo všechno světlejší, veselejší, i když bylo kluzko.

Na našem malostranském dvorku, v původním to sídle historika Hájka z Libočan, bylo nasněženo stejně jako vedle u Valdštejnů. Zůstal jsem stát na schodech, bylo mi líto narušit na zemi to bílé nadělení.

Pak jsem ale zametl sníh až k domu „U tří čápů“, kde je Valdštejnská hospoda. Vedle, v domě v Tomášské ulici, byla mlékárna, kam jsem chodil pro pečivo a mléko. Občas jsem

i pomáhal prodavačce přelévat mléko z konve do velkého hliníkového hrnce, na němž byly zavěšené litrové a půllitrové odměrky.

O kus dál byla hospoda „U tří zlatých trojek“, tam jsem chodíval se džbánem pro pivo, manželka mě vždy přivítala, že se ani nediví, že to pivo nemá žádnou pěnu. Také tam chodívala pravidelně paní, která rozsvěcovala a zhasěla plynové osvětlení. Měla na to dlouhou bambusovou tyč s mosazným nástavcem.

Před léty, to bylo ještě předtím, než nastala turistická invaze, se podobné sněhové události střídaly několikrát do roka. Na sněhové pokrývce byly stopy holubů, vrabců, sýkorek a kosů. Také se tam objevilo dokonalé obtisknutí sousedovic koberce vyklepané do sněhu. Špinavý obraz byl však brzy zasněžen. Dnes tam nebyla ani stopa straky, která v okolí likviduje drobné ptactvo.

Dlouho jsme bydleli v Nuselském údolí v Oldřichově ulici číslo 48. Dnes se na tom místě nachází pilíř Nuselského mostu, který žádné číslo nemá. Náhradní panelákové byty, které nám byly přiděleny, jsme pak vyměnili za bydlení na místě, kam jsme chodili na vycházky a záviděli „malostráňákům“ jejich bydliště. Předchůdci, žijící v našem současném bytě, vyměnili rádi Malou Stranu, kde byla kotelna na koks a v prádelně se topilo pod kotlem briketami, za náš panelákový byt s ústředním topením a teplou vodou. To jsme ještě nevěděli, že se stěhujeme do domu Hájků z Libočan. Spisovatel, historik a památkář Cyril Merhout o něm píše: „V jihovýchodním rohu Tomášského rynečku (jižní část Valdštejnského náměstí), je v koutě dům (...) společnou střechou traktu východního se přiblížil ke klášterní zdi r. 1752, od kdy asi také ve středu traktu je freskomalba Jana Nepomuckého. V těchto místech bývaly prvotně konírny pro šest koní.“ V současné době je v severní části domu vchod do Valdštejnské zahrady a celé přízemí je „zahradní WC“. V prvním patře jsou dva byty. V severní části dvorku je přilepený k Valdštejnské kuchyni jednopatrový domek postavený pro služebnictvo v 19. století, který nechal postavit pravděpodobně jeden z posledních majitelů, Adolf z Valdštejna.

Podle Merhouta „v roce 1539 převor Lampert a celý konvent kláštera svatotomášského prohlašují, že před ně předstoupil kněz Václav Hájek z Libočan žádaje: „abychom vzhlednuce na jeho snažné služby, kteréž jest učinil klášteru i konventu našemu k tomu domu, kterýž jest sobě koupil na gruntích kláštera našeho, přidali jsme kus zahrady naší, aby mohl zahradu za svým domem udělati a k svému domu připojiti ... tu my, rozváživši ty služby, kteréž jest učinil nám i předkom naším téhož kláštera od let patnácti sloužením mší svatých a slovem božím tu v klášteře posluhuje ... jemu dáváme a moci tohoto listu postupujeme ten kus zahrady od rohu zdi ... na časy budoucí připojujem a přivlastňujem.“ A odpustili Hájkovi zároveň placení ročního poplatku z domu i zahrady na dobu pokud bude jeho držitelem.“

Není zápis o tom, kdy Hájek dům koupil, při němž nyní měl i zahradu. Byl oblíben u katolické šlechty i samotného krále Ferdinanda I. Od něho dostal privilegium k napsání kroniky české. Jeho pohled na naši minulost je zcela zkreslený, odpovídá požadavkům krále. Je jednostranně prokatolický, odsuzující Jana Husa, protestanty. Co není katolické, je kacírské...

Za své zásluhy nedostal Hájek z Libočan jenom kus zahrady z tomášského kláštera, ale také farnosti v Rožmitále, děkanství karlsštejnské a proboštví staroboleslavské. Za stálé problémy s pražskou kapitulou byl ale dán na čas do klatby. Přes všechny problémy zůstává trvale v Praze od roku 1533 a „tvoří“ svoji slavnou kroniku.

Zdá se, že životopis a církevní prebendy má podobné jako Jan Nepomucký, který je také součástí našeho dvorku. Jeho nástěnná malba je z roku 1752. Nepomucký žil asi o 160 roků dříve než Hájek z Libočan. Přes mimořádně úspěšnou církevní kariéru zemřel při mučení, za zradu krále Václava IV. při jmenování kladrubského opata. Naopak král Ferdinand I. posvětil Hájkovu kroniku která následkem tvrdé a bezohledné rekatolizace mohla sloužit jako historická příručka.

Josef Mundil

MALÝ PRŮVODCE VELKOU HISTORIÍ

ZÁJEZD 2019

Spolek Exulant pořádal ve dnech 14. až 16. června 2019 autobusový zájezd s pestrým programem. Hlavním organizátorem byl bratr Dobroslav Stehlík z Vikýřovic. Výchozí místo bylo u železniční stanice Zábřeh na Moravě. Původní doba odjezdu se prodloužila o jednu hodinu z důvodu zpoždění vlaků. Jelo se po trase exulantů přes Kladsko do bývalého Pruského Slezska (nyní území Polska).

Kladsko, německy Glatz, bylo do roku 1741 součástí Koruny české. V roce 1742 po Prusko-rakouské válce přešlo do vlastnictví Pruska. V Kladsku jsme navštívili náměstí, kde před radnicí stojí fontána s dvouocasým českým lvem. Dále jsme pokračovali ke kostelu Nanebevstoupení Panny Marie, kde byl pohřben první pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic. Narodil se na přelomu 13. a 14. století. Šťastné dětství prožil v Kladsku, kde získal první vzdělání na farní škole johanitů při kostele sv. Jana. Jeho otec byl správcem hradu v Kladsku. Další studia absolvoval v Praze a později v Itálii. 30. dubna 1344 se stává pražským arcibiskupem. Zemřel 30. června 1364 v Roudnici. V kostele najdeme před oltářem bílou mramorovou desku a v prostorách chrámu ještě dvě Arnoštovy sochy.

Dalším naším návštěvním místem byla Piława Górna (Gnadenfrei). Osada Moravských bratří v Horní Pilavě byla založena Juliem Ernstem von Seidlitz z iniciativy a za spolupráce hraběte M. L. Zinzendorfa a Christiana Davida. Dne 25. prosince 1742 byla pruskou vládou vydána tzv. Generální koncese, umožňující v Prusku a Slezsku zakládat bratrské osady a sbory. V blízkosti panského domu v roce 1743 započala výstavba nové kolonie, která dostala na paměť Seidlitzova osvobození z vězení jméno Gnadenfrei. Bylo vytýčeno centrum osady – obdélkové náměstí, na kterém byl brzy vybudován kostel a další budovy podle herrnhutského vzoru – dům svobodných sester, vdov, svobodných bratří, škola, řemeslnické dílny

atd. Takto vznikla největší a nejkrásnější osada Moravských bratří ve Slezsku. Bratrský sbor zde existoval až do konce 2. světové války, kdy území připadlo Polsku. Dojmy doby byly umocněny čtením, které přednesl bratr Bistranin z knihy Vladimíra Míčana „Pod Páně korouhví“ – úryvkem z kázání bratra Martina, které zaznělo v Gnadenfrei na Velký pátek 1. dubna 1825, na text Lk 23, 45-46.

Naše poslední zastávka pátečního dne byla věnována městu Ziębice (Münsterberg).

Český bratr kazatel z Berlína Jan Liberda, zajímající se o české exulanty, přivedl 10. února 1742 do poloprázdného pruského městečka Münsterbergu první třicetičlennou skupinu emigrantů. Koupil dva domy. V jednom domě byla škola, v níž se shromažďovali exulanti v týdnu. V menším domě se nějaký čas shromažďovali reformovaní. Tyto domy v dnešní době už neexistují. Na náměstí stojí radnice, v jejímž sále se Češi shromažďovali k hlavním bohoslužbám (až do roku 1756). Během několika měsíců se počet emigrantů zvýšil na 2000, a přicházeli další. Město bylo přelidněno. V srpnu 1742 Liberda umírá. Protože se exulanti nemohou spolehnout na knížecí pomoc, zůstávají sami na věci duchovní i materiální. U úřadů nemají žádné zastání, trpí hladem a nemocemi. Pomoc jim přišla v létě 1744 s příchodem mladého kandidáta teologie Václava Blanického, kterému se podařilo shromáždit prostředky v Holandsku a Švýcarsku. Po letech bídy, utrpení a velkého umírání v Münsterbergu vzešla Čechům naděje na nové hospodářské začátky zakládáním nových osad Tábor, Husinec atd.

K večeru jsme se vydali na zpáteční cestu přes Javorník do Janoušova, kde bylo zajištěno ubytování v penzionu, který stojí v krásné přírodě. Tam na nás čekala chutná večeře.

Druhý den ráno, po snídani, vedla naše cesta do okresního města Šumperka s asi 26 tisíci obyvateli. Založeno bylo slezskými kolonisty v letech 1269-76. Městská práva byla rozšířena markrabětem Joštem r. 1391.

Za husitských válek stálo město na straně husitů. V roce 1496 získali město Žerotínové. Slepá oddanost víře v čarodějnice vedla ke konci 17. století k neblaze proslulým čarodějnickým procesům. Toto období jsme si připomněli návštěvou Geschaderova domu. Zde mají návštěvníci možnost poznat krutou dobu přímo prostřednictvím hlasu samotného inkvizitora Bobliga v zapůjčených sluchátkách. Přiznání odsouzených bylo vynucováno důmyslnými mučícími nástroji. Atmosféru doby přibližují ukázky z filmu „Kladivo na čarodějnice“ (autor románu V. Kaplický).

Další cesta vedla do Velkých Losin, kde je jedna z nejstarších evropských manufaktur na výrobu papíru, která byla založena roku 1596 a stále je v provozu. Držitelem panství byl Jan mladší ze Žerotína. Ruční papír se zde stále vyrábí tradičním postupem z bavlny a lnu. Pro svou vysokou kvalitu a staletou trvanlivost se používá zejména ve výtvarném umění, pro významnou osobní i firemní korespondenci, reprezentační účely, k tisku bibliofilů a rovněž v knižní, umělecké a restaurátorské praxi. Její výrobky jsou prodávány nejen na tuzemském trhu, ale jsou také vyváženy do celého světa. Unikátní kulturně, historicky a technologicky cenný komplex ruční papírny ve Velkých Losinách byl v roce 2001 prohlášen Národní kulturní památkou. Spojení klasické manufakturní výroby papíru a muzejní části v jeden kompaktní celek vytváří atraktivní podobu živého muzea.

Naše cesta pokračovala do Koutů nad Desnou, odkud s námi jel průvodce do přečerpávací elektrárny Dlouhé Stráně, která se nachází na říčce Divoká Desná v pohoří Jeseníky. Přivítali nás v Infocentru, kde jsme se dověděli během promítání názorných filmů, že tato elektrárna má hned tři „nej“. Je vybavena největší reverzní vodní turbínou v Evropě, je elektrárnou s největším spádem v České republice a je vodní elektrárnou s největším celkovým instalovaným výkonem v České republice 2 x 325 MW. Vlastní elektrárna je řešena jako podzemní dílo, z kterého jsme viděli strojovnu. Horní nádrž je s podzemní elektrárnou spojena dvěma přivaděči a v dolní nádrži je elektrárna propojena dvěma

odpadními tunely. Poté jsme se vydali k horní nádrži, která leží v nadmořské výšce 1350 m. Tato elektrárna je obdivuhodné dílo, ale příroda kolem, kopce plné zeleně a osvěžující vzduch nám připomněly dílo našeho Stvořitele. Člověk je naplněn úctou a vděčností za tyto dary.

Při zpáteční cestě na ubytování jsme se ještě krátce zastavili v parku losinského zámku, ve kterém bylo možno zahlédnout zbytky stromu, u kterého byly údajně upalovány odsouzené ženy jako čarodějnice. Svou krásou nás potěšil obrovský rozkvetlý strom liliovníku tulipánokvětého. Do Janoušova jsme přijeli dříve, tak jsme stihli před večerí pobesedovat a zavzpomínat s bratrem Stehlíkem o počátcích evangelických sborů v okolí. Někteří členové zájezdu nacvičovali večer se sestrou Nývltovou „Irskou píseň“, aby mohli při nedělních bohoslužbách posílit vikýřovický pěvecký sbor.

V neděli ráno po snídani jsme se rozloučili s penzionem a odjeli k dopoledním bohoslužbám do sboru Bratrské jednoty baptistů ve Vikýřovicích. Tento sbor vznikl z českých exulantů ze Zelova i Volyně (Ukrajina), kteří se v roce 1925, a další po válce, vrátili do své vlasti. Nejprve bratr Bistranin pozdravil všechny přítomné a přednesl krátkou úvahu na text Zj 1, 4-8. Sestra Nývltová pokračovala krátkou biblickou úvahou na 1Kor 13, 1 a 13 s důrazem na lásku a vzájemné vztahy, a Ž 133, z kterého také citovala. Potom zazpíval vikýřovický pěvecký sbor, posílený o některé účastníky zájezdu „Irskou píseň“, jejíž text se týká setkání i naděje shledání. Bratr kazatel Michal Petratur kázal na verše Žd 13, 11-16 s důrazem na v. 14-16. Hlavní myšlenka: Kde je pravý domov křesťanů. V kázání zazněla také zmínka, že 3. červnová neděle je Dnem otců. Během bohoslužeb nám zazpívali také mládežníci z Vikýřovic. Po bohoslužbách již na nás čekalo bohaté občerstvení, za které patří vikýřovickým sestrám a bratrům velký dík.

Po rozloučení ve Vikýřovicích jsme se vydali navštívit kostel v Hrabové. Bratr farář Jan Hudec již na nás čekal, provedl nás

kostelem, kde nás seznámil s jeho historií, především o působení bratra vikáře Šedého a jeho vlivu na založení Hrabovského sboru.

Závěr našeho putování končil v Zábřehu. Přijeli jsme na Masarykovo náměstí, kde stojí rodný dům Magdaleny Vizovské, první ženy Jana Amose Komenského. Nyní dům slouží jako Městské muzeum. Další návštěvou byl kostel sv. Barbory, v jehož věži visí pamětní zvon darovaný Ladislavem Velenem ze Žerotína a jeho manželkou Bohunkou z Kunovic, ulitý roku 1614 v Hostinném. Nápis na věnci je latinská citace 1Kor 13, 1: „Kdybych mluvil jazyky lidskými i andělskými, ale lásku bych neměl, jsem jenom dunící kov a zvučící zvon“. Po bocích jsou erby donátorů. Zvon zní nárazovým tónem a1. Původně husitský gotický kostelík sv. Kříže převzal sbor Českých bratří jako modlitebnu. V roce 1536 se v Zábřeze narodil v bratrské rodině Jiří Strejc. V tomto společenství se formoval od dětství do svých dvaceti let. Studoval na bratrské škole v Mladé Boleslavi a pokračoval v Královci a v Tübingen. Byl zastáncem Kalvínova učení, jehož obhajoval při jednání o české konfesi r.1575 v Praze. Pracoval i na básnickém a písňovém převodu žalmů do češtiny, pro své vynikající znalosti byl povolán k účasti na překladech a vydání Bible kralické. V prosinci 1595 dokončil překlad základního Kalvínova díla *Institutio religionis Christianae* (Nauka křesťanského náboženství). 22. ledna 1599 v Židlochovicích Jiří Stejc umírá. Podrobnosti o této osobě jsou uvedeny v publikaci „Jiří Strejc – zábřežský rodák“ na webových stránkách Exulanta..

Na akademii kalvinisticky reformovaných v Herbornu studovali předchůdci Komenského, z nichž dva bratři, Pavel a Tomáš Dubinové, působili v Zábřeze. V zábřežské kronice je Pavel Dubin zmíněn v roce 1610. Tomáš Dubin byl nejoblíbenějším učitelem Komenského na bratrské škole v Přerově a doporučil mu pokračovat ve studiu právě v Herbornu. Tento Tomáš Dubin ke konci života působil v Zábřeze jako kazatel. Kdy do Zábřeha přišel, nevíme, ale roku 1618 v Zábřeze umírá. Ve stejném roce se v Přerově

19. června žení Jan Amos Komenský se zábřežskou rodačkou Magdalenou Vizovskou.

V pobělohorské době se protestanství obnovuje ve Svěbohově a okolí, když 23. května 1752 se katolička Anna Fingrová, dcera ze statku č. 5, provdala za Antonína Hetzla ze Šumvaldu. Jeho otec Jiří Hetzl, tajný evangelík, vlastnil Bibli, kterou musel skrývat před jezuity. Po smrti otce roku 1757 Antonín přináší Bibli do Svěbohova a čte z ní hlavně v zimě, když manželka odchází do kostela, nebo později odpoledne v neděli ve stodole. Jednou manželka přistihla svého muže spícího u otevřené Bible. Od té doby předčítal z Bible své manželce i synovi Floriánovi. Po určité době Bible záhadně zmizela. Krátce nato se jeho syn Florián vydává na Svatojánskou pouť do Prahy, kde je společně se svými přáteli ubytován u obuvníka mistra Daniele. Ten jim pomohl získat Melantrichovu bibli, vydanou r. 1549. Florián s kamarády začali Bibli číst. Čtenářů přibývalo, až jich bylo asi dvacet. Roku 1816 celá řada rodin požádala o přestup do evangelické církve. Přes všechny útrapy, které museli překonat, se jim podařilo roku 1860 dostavět a otevřít svoji vlastní kapli. Družička z čermenského sboru, (který navštěvovali svěbohovští, než měli svůj svatojánský odevzdala s přiměřeným proslovem klíč, a pak již shromáždění vešlo i s hosty pod svou střechu, aby na novém místě oslavovalo Hospodina.

Nová doba nastala pro Svěbohov, když byl 18. října 1908 zvolen vikář Rudolf Šedý jako první kazatel, který zde aktivně působil až do roku 1920. V září 1920 byla v Hrabové zřízena kazatelská stanice a z jejích členů ustanoven výbor, který byl odpovědný za její chod. Předsedou tohoto výboru se stal řídicí učitel Antonín Ptáček, který rovněž v Hrabové zájemcům poskytoval informace o Českobratrské církvi evangelické a v okolí pořádal přednášky. Současně vznikla i kazatelská stanice v Zábřehu, kde obdobnou úlohu plnil Joža Malý. Obě kazatelské stanice přináležely k farnímu sboru v Olomouci a byly obstarávány vikářem Rudolfem Šedým ze

Svébohova. V roce 1921 se pravidelně kázalo na 11 místech. Už 30. srpna 1919 se konaly v zábřežské sokolovně „česko-bratrské bohoslužby na zkoušku“. Pravidelné bohoslužby v Zábřeze začaly od 1. srpna 1921 jednou za 14 dní v aule gymnasia. Na podzim 1922 došlo k rozhodnutí Státního pozemkového úřadu v Praze, že se „Velký dvůr“ v Zábřehu přiděluje třinácti rodinám českých exulantů k osídlení. 1. ledna 1923 zelovští emigranti po týdnu cestovních útrap docestovali do Zábřeha. Tím došlo k posílení zábřežských evangelíků. Město však odmítlo emigranty uznat za zábřežské občany. Domovské právo jim naštěstí ochotně poskytla obec Hrabová.

V roce 1923 pod vedením bratra faráře Prudkého vzniká v Hrabové farní sbor. Členové sboru s vikářem Rudolfem Šedým se rozhodli postavit chrám. O návrh a plány se postaral architekt Oldřich Liska. Na žádost vikáře Šedého, se souhlasem staršovstva, dokreslil plány na hvězdářskou kopuli. Dr. Václav Losa z Pittsburgu posílá sboru na tento účel veliký dar 30 tisíc Kč. Z celkového rozpočtu 400 tisíc měli při začátku stavby 17 % peněžních prostředků. Ale s pomocí Boží stavbu začali. Chrám v Hrabové se stavěl s přestávkami devět let, totiž od roku 1924 do 1933.

Také v Zábřehu měli v úmyslu stavět důstojný stánek. Hledali vhodné stavební místo. Vtom se přihodilo, že byla ke koupi Fröhlichova vila. Rozhodnutím staršovstva byla vila 25. 11. 1929 za 187 tisíc Kčs zakoupena a upravena k potřebám sboru. 21. 9. 1930 byla budova slavnostně otevřena. Vikář Šedý předal bratru senioru církve Dr. Součkovi klíč se slovy: *„Bratře seniore církve, byla před tři sta léty smutná doba a našim tehdejším Bratřím byly odebrány klíče od jejich chrámu i školy. Je mi potěšením, že Vám smím odevzdat tento klíč, abyste náš znovuzřízený sborový dům otevřel.“*

Pod dohledem zábřežského kurátora bratra Rychetského se začalo se stavbou modlitebny v Sudkově, 17. května 1937 došlo

k slavnosti kladení základního kamene. Uvítací řeč měl vikář Šedý a kázání bratr kazatel Košťál ze Zábřeha. Radostný den posvěcení potom vykonal bratr senior církve Dr. Souček v září 1937. V roce 1945 se zábřežský filiální sbor povyšuje na samostatný sbor s kazatelskými stanicemi Svébohov, Sudkov, Písařov (do roku 1956) a Tatenice (tato zanikla roku 1973). Tuto náročnou službu vykonával právě nastoupivší farář Antonín Balabán do roku 1961. V neděli 8. května 1949 byla na venkovní stěně modlitebny sboru odhalena pamětní deska k 350. výročí úmrtí Jiřího Strejce. Za Husovu fakultu v Praze promluvil prof. Rudolf Řičan a za město prof. Rudolf Novotný.

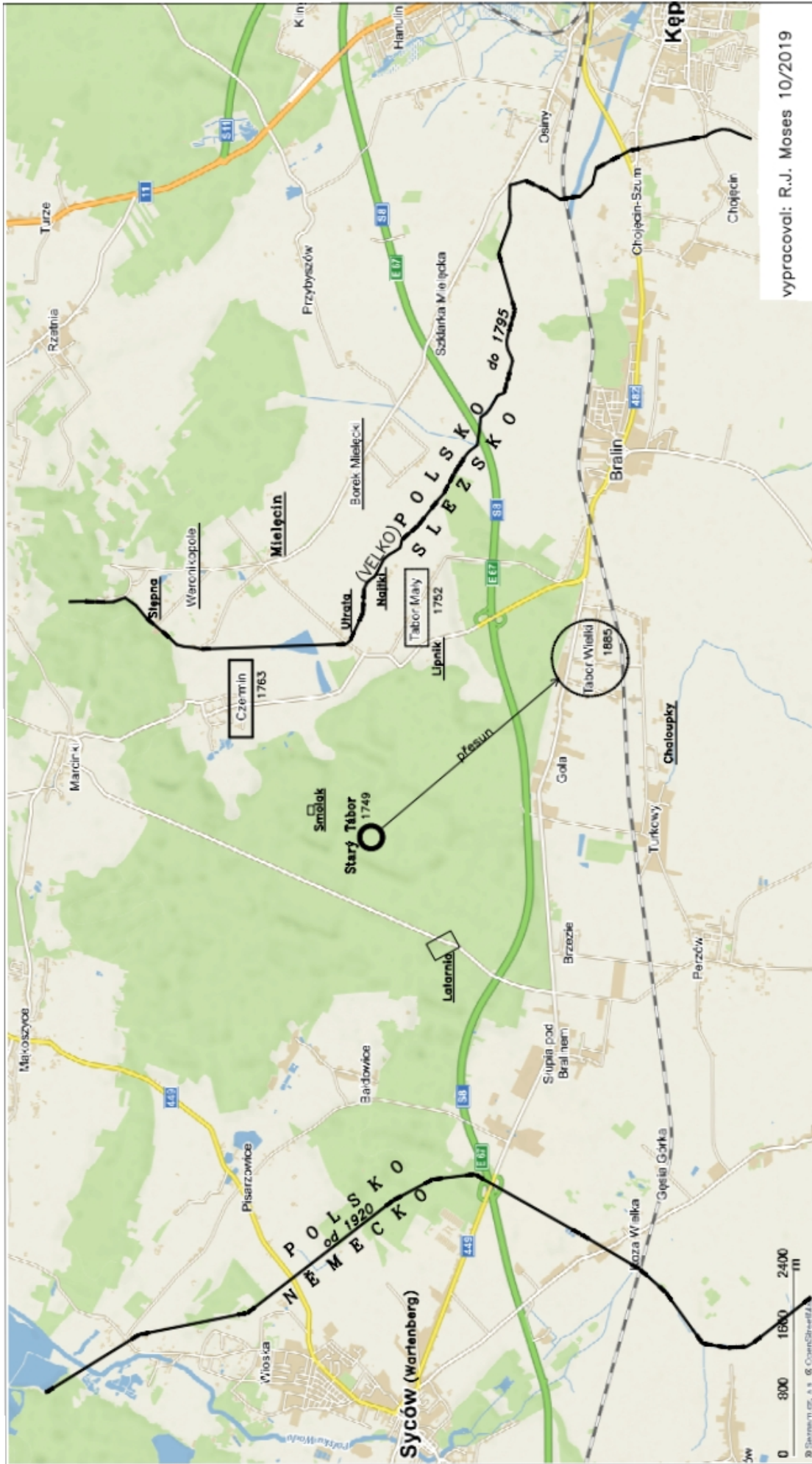
Účastníci zájezdu se mohli seznámit s historií a vzhledem Dvoru Žerotínov pouze na fotografiích, protože byl v 70. letech minulého století zbourán a na jeho místě nyní stojí panelové domy. Pro nedostatek času jsme toto místo osobně nenavštívili. Po krátké besedě při občerstvení se účastníci zájezdu plní dojmů rozloučili a s nadějí příštího setkání odcestovali do svých domovů.

Jana a Antonín Opravilovi

ZÁVĚREM

Dovolujeme si k tomuto číslu našeho věstníku opět připojit složenky. Děkujeme Vám všem, kteří pamatujete na činnost spolku Exulant svými finančními příspěvky. Z vašich darů hradíme i náklady na vydávání a rozesílání věstníku, který vychází v nákladu téměř 1000 ks. Číslo účtu spolku Exulant je **209898309, kód banky 0800**.

Podmínkou členství v našem spolku není osobní "příslušnost" k exilu, resp. k reemigraci. Do svých řad zveme všechny zájemce o dědictví české reformace. Přihlásit se můžete písemně na adresu spolku nebo emailem na exulant@evangnet.cz. Z každé přihlášky máme radost. Po obdržení přihlášky Vás zařadíme do adresáře pro zasílání věstníku.

Na polské hranici

LEGENDA:

- původní hlavní česká kolonie
- ▭ následná menší česká kolonie
- ▭ následná větší česká kolonie
- ▭ Weronikopolie další sídla českých kolonistů

vypracoval: R.J. Moses 10/2019

Parafia Ewangelicko-Reformowana w Żelowie

97-425 Żelów, ul. M. Sienkiewicza 14,
tel./fax 0 44 634 10 53,
E-mail: kancelaria@zelandia.pl

Żelów 15 maja 2019 r.

**Stowarzyszenie Exulant,
Szanowni Panowie
Jan Bistranin i Josef Cap**

Szanowni Państwo,

Z dużą uwagą przyjęliśmy w naszym zborze w Żelowie informację o uhonorowaniu Pastora Jana Jelinka i jego żony także przez Wasze Stowarzyszenie.

Ich obojga świadectwo wiary i głębi ludzkich uczuć, w tak strasznych momentach historii (jak te na Wołyniu i później) są także dla nas, współcześnie, wzywające do refleksji i naśladowania.

Przyjmijcie nasze braterskie pozdrowienie i życzenia dalszej jak najlepszej pracy, dla podtrzymywania pamięci o tych, którzy byli w przeszłości, ale i są dzisiaj, dla nas wszystkich, przykładami tego, że trzeba i można być człowiekiem, który swoim pozytywnym świadectwem życia opiera się dramatom naszego świata.

Z wyrazami szacunku, w imieniu Kolegium Kościelnego zboru żelowskiego

KSIĄDZ PROBOSZCZ
Parafii
Ewangelicko-Reformowanej
w Żelowie

Tomasz Pieczko
ks. Tomasz Pieczko

PREZES
KOLEGIUM KOŚCIELNEGO
Parafii Ewangelicko-Reformowanej
w Żelowie
Mirosław Prajzencanc
Mirosław Prajzencanc

Burmistrz Zelowa

Urząd Miejski w Zelowie
ul. Żeromskiego 23
97-425 Zelów
www.zelow.pl
umzelow@zelow.pl

tel. 44/ 634 10 00
tel. 44/ 634 10 03
fax 44/ 634 13 41

Zelów, 15.05.2019 r.

Nasz znak: PI.0341.1.2019

Szanowni Panowie

Jan Bistranin
Przewodniczący Stowarzyszenia Exulant
i
Josef Čáp
Członek Stowarzyszenia Exulant

Serdecznie dziękuję za zaproszenie na uroczystość odsłonięcia tablicy pamiątkowej pastora ks. ppłk Jana Jelinka i jego żony mjr. Anny Jelinek na ścianie budynku Czeskobraterskiego Kościoła Ewangelickiego w Oráčovie.

Inicjatywa Stowarzyszenia Exulant jest dla zelowskiej społeczności, niezwykle ważnym wydarzeniem, gdyż upamiętnia Wielkiego Człowieka, który urodził się i wychował w Zelowie – Człowieka, którego losy oraz postawa wobec potrzebujących uczyniły „Sprawiedliwym”. Uhonorowanie Jana Jelinka i jego żony to wyraz szacunku dla odwagi, pielęgnowanie pamięci o bohaterach oraz dowód na to, że należy wspierać i promować postawy broniące ludzkiej godności.

Niestety, nie mogę osobiście uczestniczyć w tej ważnej uroczystości, ale jestem z Państwem myślami i całym sercem popieram inicjatywę upamiętnienia Jana i Anny Jelinków. Ponadto jestem przekonany, że dla całej społeczności Gminy Zelów jest to szczególne wydarzenie.

Jednocześnie przesyłam pozdrowienia wszystkim członkom Stowarzyszenia Exulant oraz całej wspólnoty Czeskobraterskiego Kościoła Ewangelickiego w Oráčovie.

BURMISTRZ

mgr Tomasz Jachymek

Informační věstník zapsaného spolku EXULANT. Vydává EXULANT, zapsaný spolek. Vychází 2x ročně.
Sídlo spolku i redakce: Jungmannova 22/9 (Husův dům), 110 00 Praha 1 – Nové Město, Česká republika.
<http://exulant.evangnet.cz>, registrace MK ev.č. E23692 ISSN 1801-514X